

Librin për mësuesin mund ta shkarkoni në linkun: <https://www.botimepegi.al/>

Art muzikor 6

ISBN: 978-9951-843-38-6

9 789951 843386

Majlinda Hala
Rreze Kryeziu

Violeta Shamku
Liburn Jupolli

Art muzikor 6

BOTIME

pegi

Majlinda Hala Violeta Shamku Rreze Kryeziu Liburn Jupolli

ART MUZIKOR 6

Për klasën e 6-të të arsimit 9-vjeçar

BOTIME

Prishtinë, 2024

BOTIME

Drejtoi botimin: Arlinda RRUSHI
Recensentë të MASHTI-t:
????????????
Redaktor letrar: Ergys PETIRTI
Korrektore letrare: Oriada DAJKO
Paraqitja grafike: Elvira ÇIRAKU, Florinda ZONJA
Kopertina: Florinda ZONJA
Shtypi: Shtypshkronja Pegi, Lundër, Tiranë
ISBN: 978-9951-843-38-6

© Botime Pegi sh.p.k., dega në Kosovë, maj 2024
Të gjitha të drejtat për këtë botim në gjuhën shqipe janë tërësisht
të zotëruara nga Botime Pegi shpk. Ndalohet çdo riprodhim, fotokopjim,
përshtatje, shfrytëzim ose çdo formë tjetër qarkullimi tregtar, pjesërisht
ose tërësisht, pa miratimin paraprak nga botuesi.

*Të gjitha tekstet letrare dhe jolettrare të këtij libri janë përshtatur dhe redaktuar
për qëllime didaktike.*

Botime Pegi: tel: +355/ 042 468 833; cel: +355/ 069 40 075 02;
e-mail: botimepegi@botimepegi.al; web: www.botimepegi.al
Spektori i shpërndarjes: cel: +355/ 069 20 267 73; 069 60 778 14;
e-mail: marketing@botimepegi.al
Shtypshkronja Pegi: cel: +355/ 069 40 075 01;
e-mail: shtypshkronjapegi@yahoo.com

HYRJE

Të dashur nxënës,

Një nga udhëtimet më të bukura që mund të përjetoni gjatë shkollimit tuaj të ciklit të mesëm të ulët është ai me anë të muzikës, tingujve muzikorë. Ne si autorë jemi përkujdesur që gjatë këtij viti shkollor muzika që do t'ju shoqërojë, t'ju mundësojë njohjen nga afër jo vetëm të muzikës klasike, por edhe të zhanreve të tjera e sidomos edhe të vetë kulturës sonë tradicionale, e cila është shumë e pasur me këngë e valle.

Ju do të keni mundësi të njihni ngjarje, rrethana, histori të popujve të ndryshëm me anë të këngëve që kemi zgjedhur për ju.

Ky libër, i cili kujdeset t'ju japë një kulturë të përgjithshme muzikore përshtatur nivelit tuaj shkollor, është i ndarë në tri pjesë kryesore.

Në libër janë radhitur këngë për fëmijë, fragmente muzikore të shkëputura nga veprat më të rëndësishme të muzikës klasike, këngë dhe valle popullore e deri te këngët patriotike shqiptare, të cilat do t'ju shërbejnë edhe për të kremtuar manifestime të ndryshme.

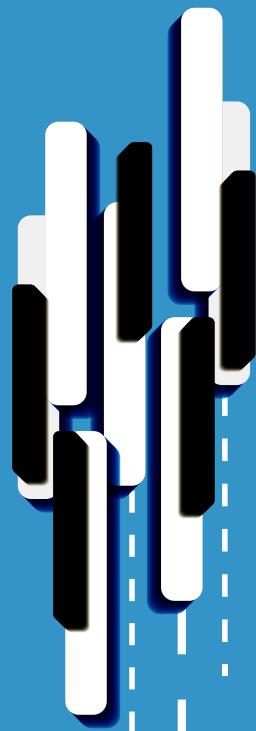
Në libër janë radhitur disa karakteristika të teorisë muzikore (ndërtimit të muzikës), ushtrime me ritme të ndryshme, instrumente muzikore, pjesë e cila është mjaft e dëshirueshme nga ju.

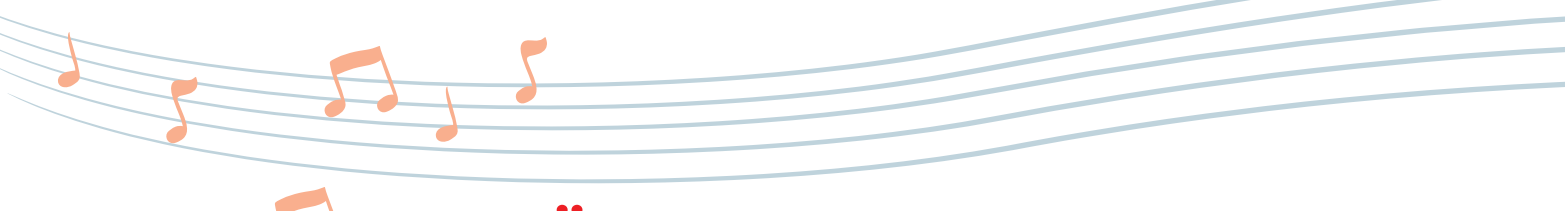
Në libër jemi kujdesur t'ju njohim me kompozitorët, interpretuesit dhe krijuesit e muzikës klasike botërore e kombëtare, bazuar në stile të veçanta muzikore me të cilat do të keni mundësi të njoftoheni nga mësuesi/ja juaj.

Me dëshirën e madhe që lëndën/nxënien ta bëjmë të lehtë, por edhe tërheqëse, ne kemi vendosur që numri më i madh i këngëve të ketë edhe shoqërimin me Qr code dhe kjo do të jetë mbështetje e madhe për ju gjatë interpretimit, por pa dyshim edhe për mësuesit/et tuaj/a, të cilët/at tashmë do ta kenë më të thjeshtë punën me pjesën dëgjimore.

Ne ju urojmë një udhëtim të bukur muzikor!

AUTORËT

PËRMBAJTJE

Njësia mësimore 1. Kënga himn	8	
Njësia mësimore 2. Blllokflauti	12	
Njësia mësimore 3. Vjeshta.....	14	
Njësia mësimore 4. Instrumentet me hark	16	
Njësia mësimore 5. Parashenja	18	
Njësia mësimore 6. Ritmi dhe pushimi 2/4	20	
Njësia mësimore 7. Luajmë në instrument	22	
Njësia mësimore 8. Atdhe	24	
Njësia mësimore 9. Struktura muzikore dhe elementet e saj	26	
Verifiko njohuritë	28	
Njësia mësimore 10. Alfabeti shqip	32	
Njësia mësimore 11. Forma dy dhe trepjesëshe	34	
Njësia mësimore 12. Ritmi 3/4 dhe pika e vlerës	36	
Njësia mësimore 13. Krijim me ritmet muzikore	38	
Njësia mësimore 14. Instrumentet frymore	40	
Njësia mësimore 15. Ninulla N	42	
Njësia mësimore 16. Luajmë në instrument	44	
Njësia mësimore 17. Përfaqësues dhe vepra	46	
Verifiko njohuritë	48	

Njësia mësimore 18. Ritmi 4/4 52

Njësia mësimore 19. Luajmë në instrument 54

Njësia mësimore 20. O lule e bukur 56

Njësia mësimore 21. Shkalla muzikore G-Dur dhe e-mol 58

Njësia mësimore 22. Instrumentet me dridhje 60

Njësia mësimore 23. Format e thjeshta 62

Njësia mësimore 24. Formacionet instrumentale..... 64

Njësia mësimore 25. Vallja popullore..... 66

Njësia mësimore 26. Shkalla muzikore F-Dur dhe d-mol 68

Verifiko njohuritë 70

Njësia mësimore 27. Ushtrime këndimi në G-Dur dhe F-Dur 74

Njësia mësimore 28. O vendi im 76

Njësia mësimore 29. Luajmë në instrument 78

Njësia mësimore 30. Sinkopa dhe triola 80

Njësia mësimore 31. Përfaqësues dhe vepra 82

Njësia mësimore 32. Ritmi 3/8 dhe 6/8 84

Njësia mësimore 33. Plotësoj dhe krijoj 86

Njësia mësimore 34. Këngëtarë të shquar 88

Njësia mësimore 35. Institucione dhe ngjarje artistike 90

Verifiko njohuritë 92

Projekt "Muzika jonë popullore" 94

Fjalor 96

Referenca

Njësia mësimore 1: Kënga himn

Njësia mësimore 2: Blllokflauti

Njësia mësimore 3: Vjeshta

Njësia mësimore 4: Instrumentet me hark

Njësia mësimore 5: Parashenja

Njësia mësimore 6: Ritmi dhe pushimi 2/4

Njësia mësimore 7: Luajmë në instrument

Njësia mësimore 8: Atdhe

Njësia mësimore 9: Struktura muzikore dhe elementet e saj

Verifiko njohuritë

Aftësitë e tua:

- **këndon** këngë në ritmet dhe tonalitetet e mësuara;
- **krijon** në ritmet e mësuara, duke përdorur simbolet muzikore përkatëse;
- **plotëson** më tej njohuritë muzikore lidhur me përfaqësuesit e saj dhe interpretimet e tyre përmes ngjarjeve kulturore;
- **dëgjon** muzikë dhe përjeton emocionet që ajo përcjell;
- **zbulon** ndjesitë që krijon muzika dhe i përshkruan ato;
- **reflekton** mbi muzikën që dëgjon, si pjesë e kohës në të cilën u krijua;
- **përdor** njohuritë për të krijuar ese, tema projektesh të ndryshme etj., individualisht ose në grup.

Fjalë kyçe:

ritëm 2/4, melodi, harmoni, parashenja, diez, bemol, natyral, struktura muzikore, motivi, fraza, fjalia, periudha, violina, viola, violonçeli, kontrabasi, blllokflaut

Kënga himn

Dëgjo dhe mëso këngën

Çfarë përjeton kur dëgjon himnin e vendit tënd?

Himni i Kosovës

Maestoso

Muzika: Mendi Mengjiqi

Simbolet kombëtare të një vendi janë: *himni kombëtar, flamuri dhe gjuha.*

Himni kombëtar:

- këndohet dhe interpretohet në ceremoni zyrtare, solemne dhe në çdo takim ku përfaqësohet një vend;
- këndohet gjithmonë duke u ngritur më këmbë në shenjë respekti, me trupin drejt.

A e dini se...

“Himni i Republikës së Kosovës”

Mendi Mengjiqi

Himni i Republikës së Kosovës u kompozua nga muzikanti kosovar Mendi Mengjiqi dhe u përzgjedh si simbol kombëtar më 11 qershor 2008. Himni luhet vetëm si melodi, nuk ka tekst.

Flamuri i Republikës së Kosovës u ideua dhe u punua nga piktori kosovar Muhamer Ibrahim.

Ngjyra e flamurit është e kaltër dhe nxjerr në pah gjashtë yjet e bardhë, të cilët përfaqësojnë gjashtë komunitetet më të mëdha të Kosovës dhe hartën me ngjyrë të verdhë të vendit.

Në konkursin e shpallur nga qeveria, morën pjesë krijues nga të gjitha trevat e Kosovës. Flamuri u zgjedh si simbol i Republikës bashkë me Shpalljen e Pavarësisë, më 17 shkurt 2008 në Kuvendin e Kosovës.

Kompozitori Mendi Mengjiqi lindi më 1958 në Lupç të Epërm të Podujevës. Studioi për muzikë në Krakovë të Polonisë, ku zhvilloi një veprimtari muzikore mjaft

intensive dhe pati sukses të konsiderueshëm. Pas kthimit nga Polonia, kompozitori Mengjiqi punoi si pedagog në Fakultetin e Arteve të Universitetit të Prishtinës për kompozicion.

Veprat e tij muzikore luhen në vende të ndryshme të botës. Ai ka kompozuar për orkestër harqesh, orkestër simfonike, oratorinë “Homazh për Nënë Terezën”, këngë për fëmijë dhe të rritur, muzikë filmash etj.

Portofoli yt

- Simbolika e ngjyrave në flamurin e Kosovës:
 - Ngjyra e verdhë e flamurit pasqyron pasuritë e Kosovës, jo vetëm nëntokësore, por edhe ato mbi tokë.
 - Sfondi blu paraqet aspiratat e vendit për integrimin në institucionet europiane.
 - Yjet e bardhë paraqesin komunitetet që jetojnë në Kosovë.
- Shkruaj një ese për Ditën e Pavarësisë së Kosovës.

Himni i Flamurit

Dëgjo dhe mëso këngën

Çfarë përjeton kur dëgjon himnin e Shqipërisë?

- I -

Rreth flamurit të përbashkuar
Me një dëshir' me një qëllim,
Të gjith' atij duk' iu betuar
Të lidhim besën për shpëtim.
Prej lufte veç ay largohet
Që është lindur tradhëtor,
Kush është burrë nuk frikohet,
Por vdes, por vdes si një dëshmor!

Himni i Flamurit

- II -

Në dorë armët do t'i mbajmë
Të mbrojmë atdhenë më çdo kënd,
Të drejtat tona ne s'i ndajmë,
Këtu armiqtë s'kanë vend.
Se Zoti vet e tha me gojë
Që kombe shuhen përmbi dhe,
Po Shqipëria do të rrojë,
Për të, për të luftojmë ne!

- III -

O flamur, flamur, shenj' e shenjtë,
Te ty betohemi këtu,
Për Shqipërin' atdhen' e shtrenjtë,
Për nder' edhe lavdimn' e tu.
Trim, burrë quhet dhe nderohet
Atdheut kush iu bë theror;
Për jet' ay do të kujtohet
Mbi dhe, nën dhe si një shenjtor!

Himni i Flamurit

Maestoso

Teksti: Asdreni

Muzika: Ciprian Porumbescu

Rreth fla - mu - rit të për - bash - ku - ar, me një dë -

shir' me një që - llim, të gjith' a - tij duk' iu be -

tu - ar të li - dhim be - sën për shpë - tim. Prej

luf - te veç ay lar - go - het që ësh - të lin - dur tra - dhë -

tor, kush ësh - të bu - rrë nuk fri - ko - het po

1. vdes, po vdes si një dësh - mor! 2. Po vdes, po vdes si një dësh - mor!

A e dini se...

Asdreni

"Himni kombëtar" i Shqipërisë

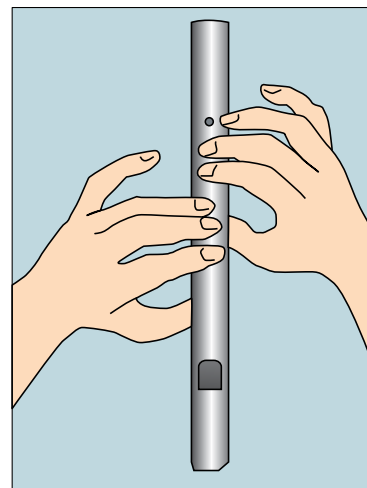
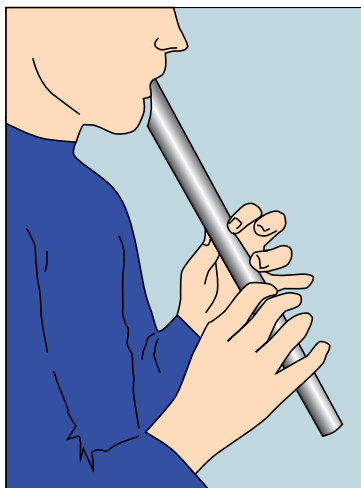
Muzika e himnit të flamurit është shkruar nga një kompozitor rumun me emrin Ciprian Porumbescu. Himni është publikuar për herë të parë më datë 21 prill të vitit 1912, në revistën shqiptare "Liri e Shqipërisë" e cila botohej në Sofje të Bullgarisë.

Në vitin 1907, në Bukuresht të Rumanisë, poeti Aleksandër Stavre Drenova, i quajtur Asdreni, përshtati fjalët e poezisë "Betimi mi flamur" për këngën "Rreth flamurit të përbashkuar". Ajo u bë himni i shoqërisë së shqiptarëve të Bukureshtit. Atdhetari i shquar Hil Mosi udhëtoi në vitin 1909 nga Bukureshti në Korçë, për t'ia sjellë këngën bandës muzikore "Liria". Më 28 nëntor 1912, kori i qytetit të Korçës e këndoi atë në Vlorë, në çastin e ngritjes së Flamurit. Që nga ajo ditë, kënga u bë simbol dhe u zyrtarizua si "Himni kombëtar".

Bllokflauti është instrument frymor, shumë i thjeshtë për t'u përdorur dhe shumë i përshtatshëm për ekzekutimin e të gjitha melodive të thjeshta që gjenden në tekst.

Tingulli i bllokflautit prodhohet nga dridhjet e ajrit që kalon brenda trupit të instrumentit, nëpërmjet fryrjes së buzores.

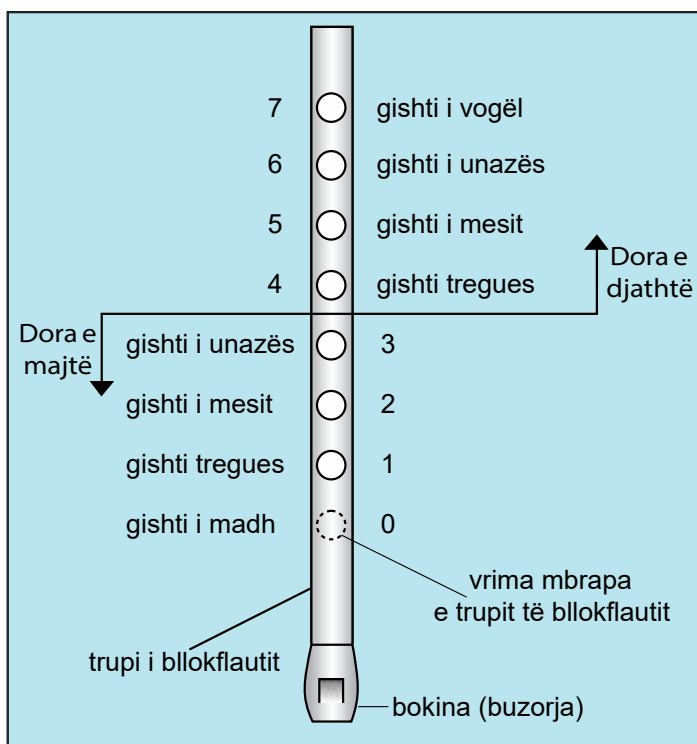
Bllokflauti është i ndërtuar në dy pjesë të çmontueshme: pjesa e sipërme e buzores dhe trupi në të cilin ndodhen 6, 7 ose 8 vrima.

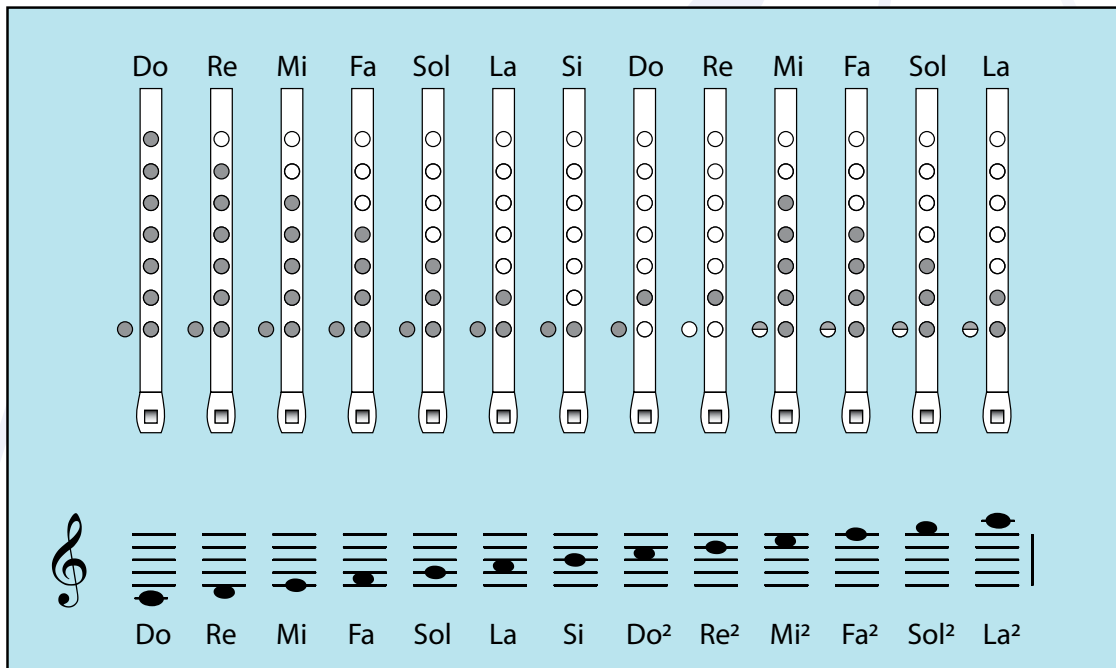
Pozicioni i lojës në bllokflaut (foto nga "Muzika 6", Botime Pegi, 2015, Shqipëri)

Në bllokflaut, tri vrimat në pjesën e sipërme mbyllen me mollëzat e gishtave të dorës së majtë, ndërsa 4 vrimat e pjesës së poshtme mbyllen me mollëzat e gishtave të dorës së djathtë.

Gishti i madh i dorës së majtë shërben për të mbyllur vrimën e vendosur mbrapa trupit të bllokflautit, ndërsa gishti i madh i dorës së djathtë shërben për të mbështetur bllokflautin.

Vendosja e gishtave në bllokflaut (foto nga "Muzika 6", Botime Pegi, 2015, Shqipëri)

Vendosja e gishtave të bllokflaut për çdo notë muzikore.

A e dini se...

Shaqir Hoti ka lindur në fshatin Rogovë të Hasit, më 14 qershor 1936. Shaqir Hoti është një nga performuesit e dalluar në vend, i cili angazhimin profesional e realizon si performues, hulumtues, punues e pedagog i instrumenteve burimore. Mision i vazhdueshëm dhe kryesor në jetën e tij është ruajtja, prezantimi, afirmimi e zhvillimi i folklorit muzikor, me fokus të veçantë në fondin e instrumenteve. Ai ka krijuar mbi 1500 instrumente të tilla, të cilat gjejnë përdorim në pothuajse të gjitha zhanret muzikore. Të përsosura e në original, ai krijon të gjitha llojet e fyejve, bishtnica e kavalle. Një moment të rëndësishëm në krijimtarinë e tij na paraqet punimi i okarinës, i vetmi instrument i gjetur në Kosovë, me mision zgjimin e përgjithshëm kulturor nëpërmjet tingujve të cilat u dëgjuan 5000 vite më herët në tokën tonë.

Shaqir Hoti dhe instrumentet folklorike frymore shqiptare të ndërtuara nga ai ➔

Ndue Shyti lindi më 10 shtator 1934, në fshatin Gojan i Madh të rrethit të Pukës. Personaliteti artistik i instrumentistit të jashtëzakonshëm, Ndue Shyti është njohur dhe është vlerësuar nga muzikologë, studiues e personalitete të folkloristikës shqiptare dhe evropiane. Mjeshtri virtuoz mahniti çdokënd me imitimin e bilbilave të bjeshkës përmes tingujve të çiftelisë e të bllokflautit. Orkestra e famshme e Pukës krijuar prej tij, arriti të ketë mbi 100 instrumente, karakteristike të trevës së Pukës, çifteli, sharki, bllokflaut, lahutë, daulle, bilbil, zumane, gjeth, fuzë etj. Formacioni orkestral i themeluar dhe i drejtuar nga Artisti i Popullit, Ndue Shyti, është vlerësuar nga studiues dhe akademikë të folkloristikës, si: Zihni Sako, Ramadan Sokoli, Çesk Zadeja, Tish Daija, Pjetër Gaci etj. U nda nga jeta më 20 prill 2017.

Fran Zefi, Ndue Shyti, Mark Shyti: Trio instrumentale ➔

Çfarë përfytyron teksa dëgjon këtë këngë? Cila është stina jote e preferuar?

-I-

Erdhi vjeshta
solli gëzim
Erdhi shtatori
rifillojm' mësim.

-II-

Pem', deg' zverdhur
Natyra zbukuruar
Mir' se vjen o vjesht'
E gjith' ar praruar.

Këngë

Moderato

Muzika: Dafina Zeqiri Nushi
Teksti: Dafina Jegeni

Vjeshta

Allegro

Antonio Vivaldi

A e dini se...

“Vjeshta” është pjesë e katër koncerteve të kompozuar nga Antonio Vivaldi e të përmbledhura nën titullin “Katër stinët”. Me anë të muzikës, Vivaldi ka portretizuar bukurinë, emocionet e aktivitetet e njerëzve përgjatë katër stinëve të vitit. Në mënyrë të përsosur e me anë të tingujve muzikorë, kompozitori ka paraqitur lehjen e qenve, vetëtimën, acarin dimëror etj. Fragmente nga “Katër stinët” mund t’i gjejmë në programe të ndryshme televizive.

Antonio Vivaldi: Vjeshta ➔

Portofoli yt

Dëgjo tri kohët e tjera të koncertit “Katër stinët” të Vivaldit dhe shkruaj emocionet e përjetuara prej tyre.

4

Instrumentet me hark

Sihana Badivuku

Në instrumentet me tela klasifikohen ato instrumente, te të cilat tingulli prodhohet me anë të telave që mund të tërhiqen me gishta ose are (pendë) dhe me anë të harkut. Varësisht se si fitohet tingulli, instrumentet me tela ndahen në grupin e instrumenteve me hark dhe në grupin e instrumenteve me dridhje.

TEK INSTRUMENTET HARKORE bëjnë pjesë violina, viola, violonçeli dhe kontrabasi. Këto instrumente kanë madhësi të ndryshme, por formë të njëjtë. Lartësia e tingujve në këtë grup instrumentesh varet nga trashësia e telave.

VIOLINA është instrument në formë dardhe, mbi të cilën janë të vendosura katër tela, me anë të të cilave fitojmë tinguj sa të këndshëm e të butë, po aq edhe të fuqishëm. Violina është krijuar nga familjet Amati, Guarneri e Stradivari. Krahas muzikës klasike e gjejmë të përdorur edhe në orkestra xhazi e popullore. Si rezultat i mundësive teknike, është emërtuar edhe si “mbretëreshë e instrumenteve”.

Mënyra e mbajtjes së violinës

Nikolo Paganini: Kaprico nr. 24 ➔

Mendi Mengjiqi: Cadenza ➔

VIOLA është instrument i ngjashëm me violinën. Viola ka katër tela, por është pak më e madhe se violina. Mbahet dhe luhet në mënyrë të njëjtë si violina. Viola përdoret më tepër në ansamble e orkestra dhe më rrallë si instrument solistik.

Mënyra e mbajtjes së violës

Dafina Zeqiri Nushi – Dissappear ➔

Miklosh Rozha: Koncert për violë dhe orkestër op.37 ➔

VIOLONÇELI është instrument harkor, i cili në formë është i njëjtë me violinën dhe violën, por është dy herë më i madh se ato. Violonçeli ka 4 tela të trashë, si rezultat i të cilëve prodhohen tinguj më të thellë. Në violonçel interpretohet ulur, duke e mbështetur instrumentin në gjunjë dhe pjesën e poshtme në tokë (këmbëza e metaltë).

Aram Kaçaturian: Koncert për violonçel dhe orkestër në e-mol ➔

Mënyra e mbajtjes së violonçelit

KONTRABASI bën pjesë në familjen e instrumenteve harkore, i cili po ashtu është i njëjtë në formë me instrumentet e këtij grupi, por disa herë më i madh dhe me tinguj më të thellë. Në këtë instrument luhet ulur apo në këmbë, duke e mbajtur instrumentin para vetes. Në të dyja rastet, instrumenti mbështetet përtokë me anë të këmbëzës.

Kolegji i Muzikës Berkli (Xhon Patituçi, Viktor Vuten, Viktor Bejli dhe Stiv Bejli): Double Bass Jam ➔

Mënyra e mbajtjes së kontrabasit

SI TË SILLEMI NË KONCERTE TË MUZIKËS KLASIKE?

Pas uljes në vendin përkatës dhe pas daljes në skenë të solistit/orkestrës, të cilët i presim me duartrokitje, gjatë tërë koncertit/performimit ne duhet të qëndrojmë të qetë dhe të kujdesemi që të duartrokasim vetëm pas mbarimit të plotë të veprës/pjesës.

Duhet të kujdesemi të mos dalim e hyjmë në sallë gjatë interpretimit. Nëse interpretimi na ka pëlqyer, mund ta kthejmë në skenë edhe një herë performuesin duke vazhduar duartrokitjet. Performuesi (solist apo orkestër) mund të luajë edhe ndonjë vepër shtesë (shpesh jashtë programit). Këtë proces e njohim si “bis”.

Salla e koncerteve, Vjenë

Dëgjo dhe diskuto

Në partitura të ndryshme muzikore shohim disa shenja të veçanta, të cilat vendosen para notës. Ato i ndeshim edhe në fillim të pentagramit, pas çelësave muzikorë. Këto shenja tregojnë tonalitetin e një pjese muzikore dhe quhen *parashenja*.

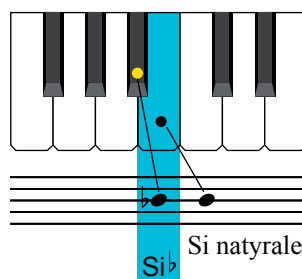
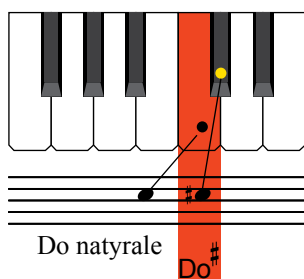
Tri prej tyre janë: **diezi**, **bemoli**, **bekquadri**.

Diezi #

Bemoli b

Bekquadri ♯

Shenja *diez* **e ngre** tingullin e notës gjysmë toni; shenja *bemol* **e ul** tingullin e notës gjysmë toni; ndërsa shenja bekquadër **e kthen** atë në gjendjen e mëparshme.

Në **ngjitje**, notat muzikore emërtohen me shenjën e parashenjës **# (diez)** Do #, Re #, Sol # etj., ndërsa në **zbritje**, notat emërtohen me shenjën e parashenjës **b (bemol)** Re b, Mi b, Sol b etj.

Tingulli Do
vazhdon të jetë
i ngritur gjysmë
toni.

Tingulli Do
kthehet në
gjendjen e
mëparshme
(Do natyrale).

Tingulli Si
vazhdon të
jetë **i ulur**
gjysmë toni.

Tingulli Si
kthehet në
gjendjen e
mëparshme
(Si natyrale).

Kur i ekzekutojmë në instrument muzikor apo i këndojmë këto shenja muzikore, ne dëgjojmë të njëjtin tingëllim si në ngjitje, ashtu edhe në zbritje.

Në ngjitje → Do[#] Re[#] Fa[#] Sol[#] La[#] Do[#]
 Re^b Mi^b Sol^b La^b Si^b Re^b ← **Në zbritje**

Tingujt natyralë

Provo aftësitë e tua muzikore

1 Rretho (V), nëse pohimi është i vërtetë, ose (G) nëse është i gabuar.

1. Parashenjat janë shenja që vendosen në anën e majtë të notës.
2. **#** e ul notën gjysmë toni.
3. **b** e ngre notën gjysmë toni.
4. **b** e kthen tingullin në gjendjen e mëparshme.

V G
 V G
 V G
 V G

2 Këndo ushtrimet e mëposhtme.

Pikado

Didaktike nga autori

a

♩ = 120

b

♩ = 104

Zym - Prizren

Durt' e ku - qe, durt' e bar - dha, gish - tat plot u - na - za.

Durt' e ku - qe, durt, e bar - dha gish - tat plot u - na - za.

Ritmi dhe pushimi 2/4

Zbulo ritmin

Rikujto fjalët me dy rrokje, theksin e fortë dhe theksin e butë

poshtë	lart												
V	—	>	—	>	—	>	—	>	—	>	—	>	—
shko-lla	lib-ri	to-pi	lap-si	tin-gull	no-ta	rit-mi	kën-ga	ko-ha	thek-si				
F	f	F	f	F	f	F	f	F	f	F	f	F	f

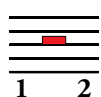
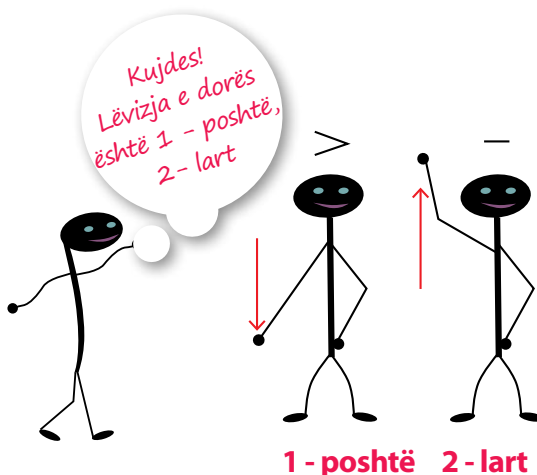

Ritmi ose rrahja **2/4** është një kohë e thjeshtë, që përbëhet nga dy rrahje ose dy kohë dhe ka dy theksa: të fortë dhe të butë. Koha e parë ose lëvizja e parë e dorës rrihet poshtë dhe ka theks të fortë, ndërsa koha e dytë ose lëvizja e dytë e dorës rrihet lart dhe ka theks të butë.

Theksi i fortë shënohet me shenjën **>** ose **F**.

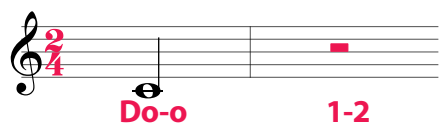
Theksi i butë shënohet me shenjën **—** ose **f**.

Të dyja shenjat vendosen mbi notë.

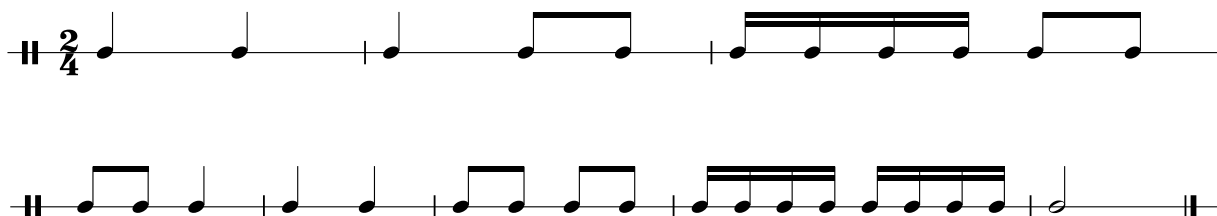
Pushimi i ritmit 2/4 shkruhet mbi vijën e tretë të pentagramit, në formë drejtkëndëshi të mbushur. Vlera ritmike e saj është dy kohë ose dy goditje.

Pushimi i ritmit 2/4 lexohet 1-2 ose lëvizim dorën nga poshtë-lart **në heshtje në dy kohë.**

Lëvizja e parë – theks i fortë.

Lëvizja e dytë – theks i butë.

Provo aftësitë e tua muzikore

- 1 Ndaj** në masa muzikore ushtrimin e dhënë. Çdo masë duhet të jetë në ritmin 2/4.

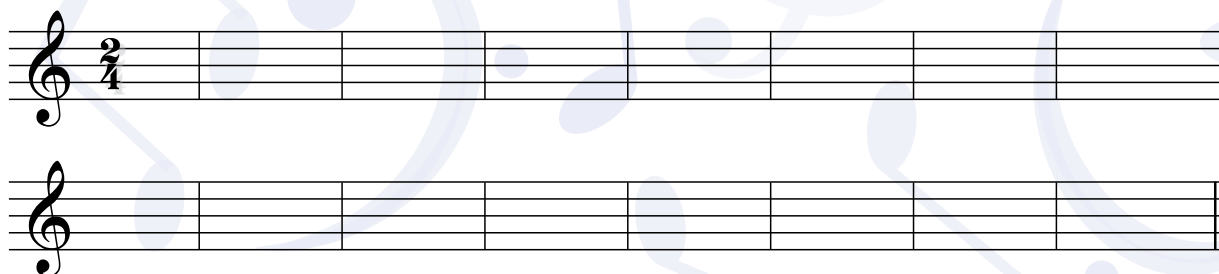

- 2 Lexo dhe këndo** ushtrimet e mëposhtme.

Portofoli yt

Krijo një ushtrim në ritmin 2/4 me njohuritë që more dhe paraqite punimin tënd në klasë.

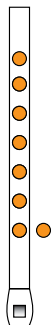

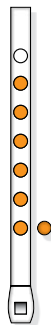
Luajmë në instrument

Luajmë me bllokflaut

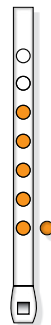
Do

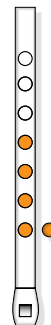
Re

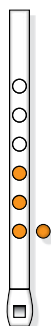
Mi

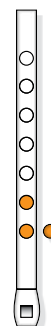
Fa

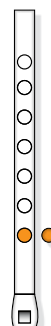
Sol

La

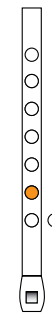
Si

Do²

Re²

1

2

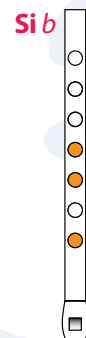
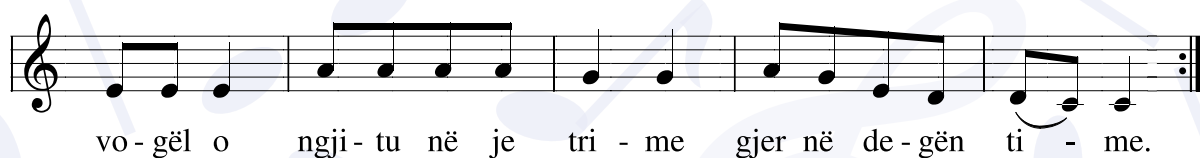
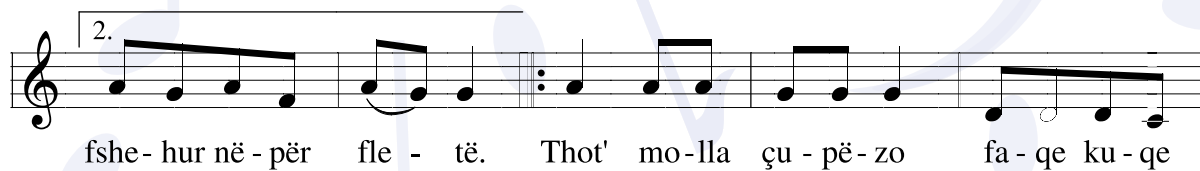
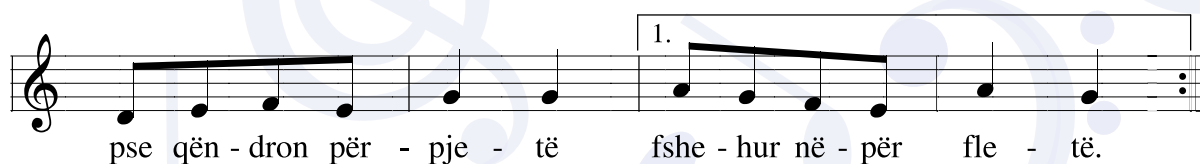

3

Mollëza

Përshkruaj emocionet që të përcjell kënga. **Nxirr** nga teksti fjalë që tregojnë vlerën ose bukurinë e Kosovës dhe diskuto rreth tyre.

- I -

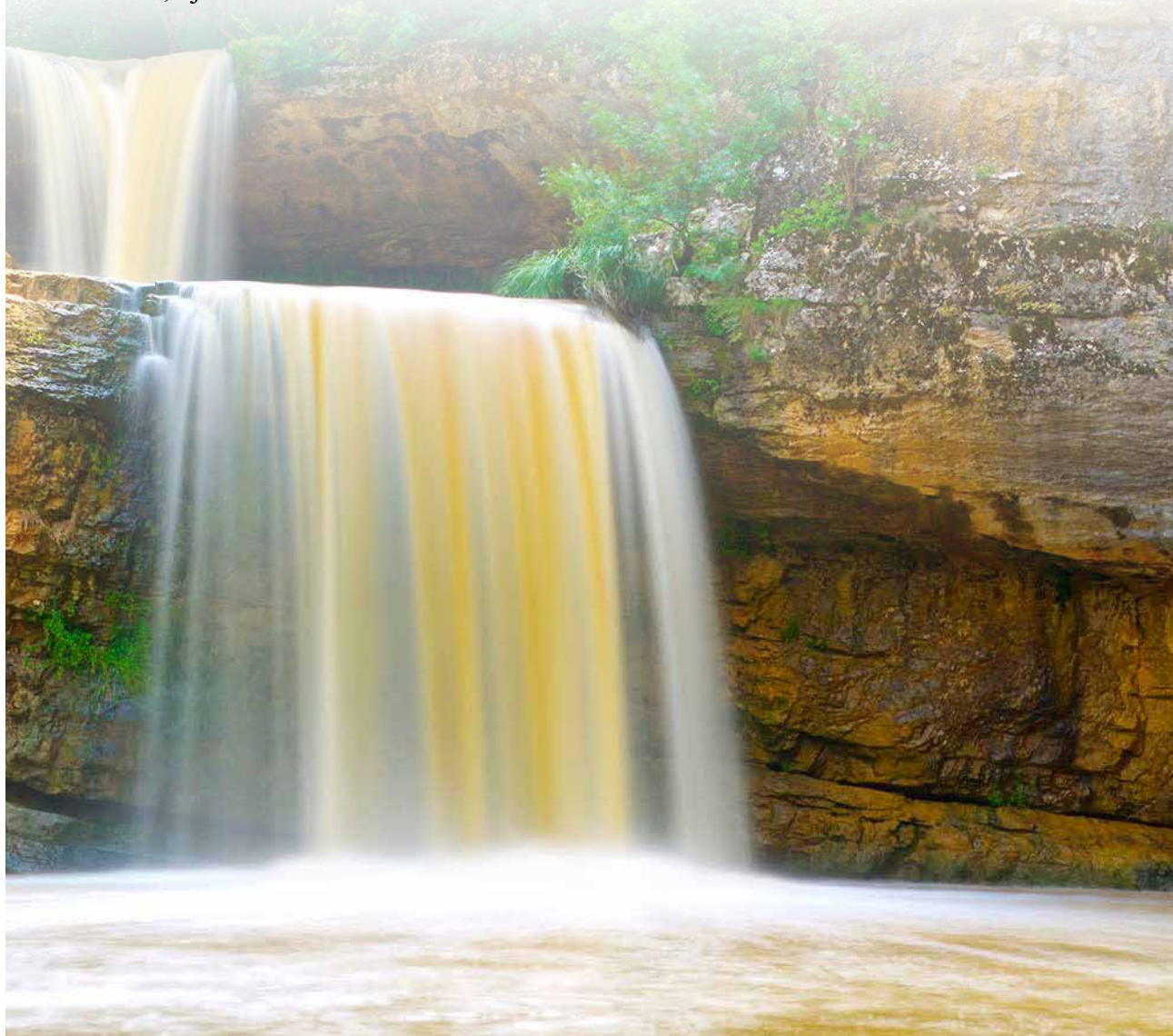
Ata të rriturit, më të diturit
na mësuat se ç'është Atdheu.
Ku është toka të jet' dhe koka,
tha Teuta e tha Skënderbeu.
Ne jemi fëmij', këtë të mirë e dim',
kemi ëndrra e kemi dëshira,
por atdheut tim, i fal dashurin',
i fal zemra, kjo zemërmira.

Refreni

Të dua atdhe, o vend i
t'par've t'mi.
Të du dhe të du.
Un' do rritem në liri.
Të dua atdhe, o tok' e
shenjtëruar.
Të du dhe të du.
Ta di i bekuar.

- II -

Ty toka ime, ëndrra ime,
të kam zemër e të kam nderë.
Pasuria ime më sublime,
dashuri që quhet vlerë.
Ne jemi fëmij'... etj.

Atdhe

Teksti dhe Muzika:
Shkodran Tolaj

A - ta të rri - tu - rit më të di - tu - rit
na më - su - an se ç'është' At - dhe - u Ku ësh - të
to - ka të jet' dhe ko - ka tha Te - u - ta e tha Skën - der -
be - u Ne je - mi fë - mij k'të të mir' e
dim' Ke - mi ën - drra e ke - mi dë - shi - ra por At -
dhe - ut tim i fal da - shu - rin' i
fal zem - rat kjo ze - mër - mi - ra Të du - a At -
dhe o - ho vend i t'par - ve t'mi të du dhe të
dhe o - ho tok' e shenj - të - ru - ar të du dhe të
du un' do rri - tem në li - ri Të du - a At -
du nga ti i be - ku - ar.

Struktura muzikore dhe elementet e saj

Vëzhgo me kujdes figurat e mëposhtme dhe lidh elementet që e përbëjnë.

...natyra

Elementet

rrënjët
trungu
dega

Struktura

...gjuha

Elementet

kryefjalë
kallëzues
parafjalë
përcaktor

Struktura

Pra, **struktura** është kombinimi i rregullt i **elementeve** që e përbëjnë atë.

Struktura është kombinimi i rregullt i elementeve që e përbëjnë atë. Kur lexojmë një tekst të shkruar apo dëgjojmë një bisedë, kuptojmë organizimin e fjalëve. E njëjta gjë ndodh edhe me muzikën. Muzika është e ndërtuar mbi një strukturë të caktuar. Një pjesë muzikore është e organizuar nëpërmjet elementeve muzikore që janë: motivi, fraza, fjalia e periudha. Ky organizim quhet formë muzikore.

- **Motivi** ose tema është pjesa më e vogël e melodisë dhe shkruhet në një masë.
- **Fraza** formohet nga dy motive.
- **Fjalia e vogël muzikore** formohet nga dy fraza muzikore.
- **Periudha** është forma më e thjeshtë muzikore dhe përbëhet nga dy fjali të ngjashme, të varura ndërmjet tyre. Fjalia e parë tingëllon si **fjali pyetëse**, ndërsa fjalia e dytë është ajo që jep **përgjigje** dhe tingëllon e përfunduar. Periudha shkruhet në tetë masa.

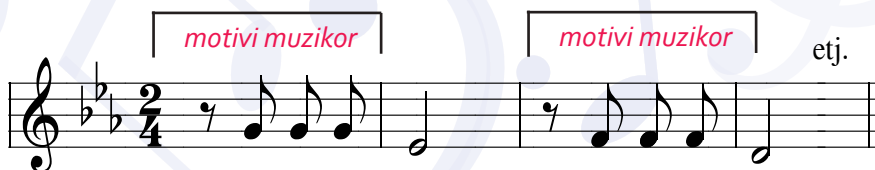
periudha							
fjalia				fjalia			
fraza		fraza		fraza		fraza	
motivi	motivi	motivi	motivi	motivi	motivi	motivi	etj.

A e dini se...

Ludvig van Bethoveni (1770-1827) lindi në Bontë Gjermanisë. Mësimet e para në muzikë i mori nga i ati. Në moshën tetëvjeçare, Bethoveni ndiqte muzikën e Jozef Hajdenit dhe të Moxartit në koncerte publike. Në vitin 1792, u transferua në Vjenë dhe filloi të shkruante veprat e veta. Ndër to shquhen “Oda e gëzimit” nga Simfonia nr. 9, “Për Elizën”, koncerte për pianoforte e orkestër, opera “Fidelio” etj.

Ludvig van Bethoveni

Tema e “Simfonisë nr. 5” të L. V. Bethovenit. ➡

Verifiko njohuritë

1

Dëgjo “Himnin e Kosovës” dhe përcakto karakterin e tij muzikor:

- a) madhështor; b) festiv; c) i qetë; ç) i gëzueshëm.

2

Plotëso përkufizimin e mëposhtëm:

- a) Parashenjat janë _____.
- b) Ato shërbejnë për _____.
- _____ ngre gjysmë toni.
- _____ ul gjysmë toni.
- _____ kthen në gjendjen e mëparshme.

3

Shkruaj notën dhe pushimin e duhur në tabelën e mëposhtme.

Emërtimi i notës	Nota	Pushimi
Nota e plotë		
Gjysmënota		
Nota katërshe		
Nota tetëshe		

4

Blllokflauti është instrument muzikor popullor:

- a) idiofon (instrument me goditje); b) aerofon (instrument me frymë);
- c) membranofon (instrument me lëkurë); ç) kordofon (instrument me tela).

5

Plotëso përkufizimet e mëposhtme.

- a) Ritmi 2/4 ka dy lëvizje: _____ ku theksi i fortë bie gjithmonë në lëvizjen e _____.
- b) Pushimi 2/4 shkruhet _____ vijën e _____ të pentagramit.
- c) Masë muzikore quajmë _____ midis _____ të vendosura në pentagram.

- d) Brenda masës vendosim nota dhe pushime me _____.
- e) Motivi është pjesa më _____ e melodisë.
- ë) Fraza formohet nga _____.
- f) Dy fraza ose 4 masa formojnë _____.
- g) Periudha muzikore formohet nga 2 _____ ose _____ masa.

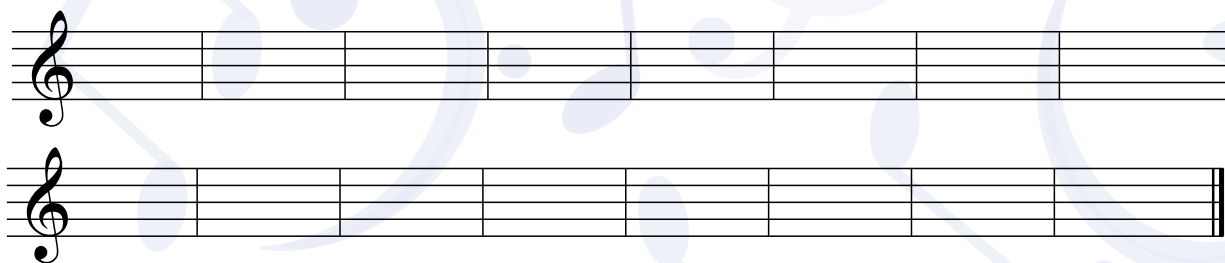
6

Plotëso hartën e ngjarjeve muzikore në Kosovë.

7

Krijo një ushtrim në ritmin 2/4 me njohuritë që ke marrë dhe fute punimin tënd në dosje.

Njësia mësimore 10. Alfabeti shqip

Njësia mësimore 11. Forma dy dhe trepjesëshe

Njësia mësimore 12. Ritmi 3/4 dhe pika e vlerës

Njësia mësimore 13. Krijim me ritmet muzikore

Njësia mësimore 14. Instrumentet frymore

Njësia mësimore 15. Ninulla N

Njësia mësimore 16. Luajmë në instrument

Njësia mësimore 17. Përfaqësues dhe vepra

Verifiko njohuritë

Aftësitë e tua:

- **këndon** këngë të ndryshme në ritmet dhe tonalitetet e mësuara;
- **krijon** në ritmet e mësuara, duke përdorur simbolet muzikore përkatëse;
- **plotëson** më tej njohuritë muzikore lidhur me instrumentet muzikore dhe interpretuesit kryesorë dhe veprat e tyre përmes ngjarjeve të ndryshme;
- **dëgjon** muzikë dhe përjeton emocionet që ajo përcjell;
- **zbulon** ndjesitë që krijon muzika dhe i përshkruan ato;
- **reflekton** mbi muzikën që dëgjon, si pjesë e kohës në të cilën u krijua;
- **përdor** njohuritë për të krijuar ese, tema projektesh të ndryshme etj., individualisht ose në grup.

Fjalë kyçe:

ritmi 3/4 dhe pika e vlerës, paratakti, instrumente muzikore frymore: flaut, fagot, klarinetë, korno, trumbetë, oboe, formë 1-, 2-, 3-pjesore.

- I -

Sot është dita shqipëtarë
të përpiqemi.
Alfabetin ton t'a mbrojmë
shpejt, o burrani!
Shkronjat tona jan' të arta,
këto duam ne.

- II -

Dhe armiqtë o shqipëtarë
po përpiqen-ë.
Shkronja turçe dhe greqishte
të na japin-ë.
Le t'i mbajn' ato për vehte
kemi tonat-ë.

- III -

Ata duan shqipëtarë
ndarjen tonë.
Këtë punë shumë kthjellët
e treguan-ë.
Ngrihuni që t'u tregoni
s'e duroni dot.

- Refreni -

Shqipëri, Atdhe i dashur,
Ne s'të lëmë ty të varfër.

- Refreni -

Shqipëri, Atdhe i dashur...

- Refreni -

Shqipëri, Atdhe i dashur...

Muzeu Kombëtar i Arsimit (Korçë), godina e ish-Mësonjëtores, shkollës së parë kombëtare e gjuhës shqipe të hapur në kohën e Perandorisë Osmane.

Alfabeti shqip

Moderato

Patriotike

Sot është di - ta shqi-pë - ta-rë të për - pi-qe - mi. Al - fa - be-tin ton' ta mbroj-më,

shpej - to bu-rra - ni. Shkro-njat to - na jan' të ar - ta, kë - to du - am ne.

Shqi - pë - ri, At - dhe i da - shur, ne s'të lë - më ty të var - fër.

Shqi - pë - ri, At - dhe i da - shur, ne s'të lë - më ty të var - fër.

A e dini se...

Këngët me karakter atdhetar (patriotik) e zhvillojnë brendinë emocionale përmes tekstit dhe shprehjes muzikore. Ato janë këngë me ritëm marshues dhe lidhen me ngjarje historike, me luftëra, grupe dhe individë që luftojnë për një çështje kombëtare. Ndër to përmendim "Për mëmëdhenë", "Vlora-Vlora", "Himni i Flamurit" etj.

Muzikë me tematikë të tillë kanë kompozuar Rexho Mulliqi - "Legjendë mbi ngadhnjimin", Esat Rizvanolli - "Rezidenca 43", Zeqirja Ballata - "Bir i vendit trimëror", Rauf Dhomi - "Kënga e Asim Vokshit", Tonin Harapi - "Përse mendohen këto male", Frano Ndoja - "Gjama e Tomorrit" etj.

Banda e parë muzikore shqiptare

Portofoli yt

Shkruaj tre tituj të këngëve patriotike.

Titulli i këngës: _____

Titulli i këngës: _____

Titulli i këngës: _____

Vëzhgo me kujdes figurat e mëposhtme dhe identifikoj ndryshimet mes tyre.

A janë të njëjta?

A janë të ndryshme?

Ku është ndryshimi midis tyre?

Forma njëpjesëshe A organizohet nga një periudhë e vetme muzikore, ku fjalitë muzikore përsëritin njëra-tjetrën në mënyrë të njëjtë. Nëse fjalitë muzikore përsëritin njëra-tjetrën me pak ndryshim shënojmë **A - A'**.

Kjo është strukturë tipike e formës njëpjesëshe. Shumë pjesë muzikore, si kanone, këngë (sidomos ato për fëmijë) organizohen në këtë formë.

A *Patriotike*

Për më - më - dhe - në, për më - më - dhe - në,
vra - po - ni, bu - rra se s'ka me prit!

Forma dy pjesëshe A - B organizohet në dy periudha muzikore. Fjalitë muzikore përsëritin njëra-tjetrën me ndryshime. **Kënga e vogël dy pjesore** është formë muzikore që ndërtohet nga dy pjesë (fjali, periudha), dhe të dy pjesët shënohen me shkronja **a** dhe **b**.

A – periudha e parë muzikore

B – periudha e dytë muzikore është vazhdimi i mendimit muzikor të periudhës së parë A.

Brahms: - Wiegenlied ➔

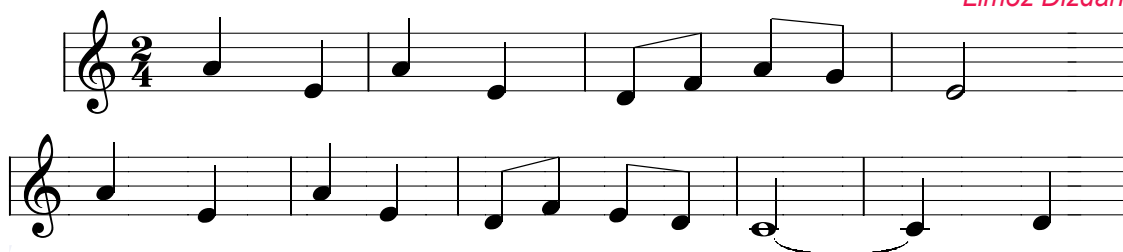

Kënga e vogël tre pjesore është formë muzikore që ndërtohet nga tri pjesë, të cilat mund të jenë të ndryshme apo pjesa e parë edhe të përsëritet. Nëse të tri pjesët janë të ndryshme, atëherë secila prej tyre shënohet me shkronja të ndryshme si **a**, **b** dhe **c**, ndërsa nëse pjesa e parë **a** përsëritet në pjesën e tretë, atëherë të tri pjesët shkruhen **a**, **b** dhe përsëri **a**. Sikurse te kënga dy pjesore, edhe në këngët tre pjesore, pjesët përbëhen nga fjalia apo periudha.

Besa Berberi – Ninulla L ➔

Limoz Dizdari

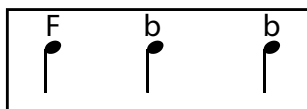
Minuet

Allegretto

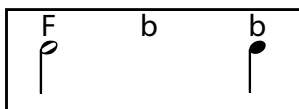
J. S. Bah

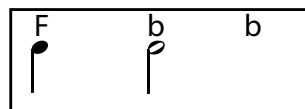
Zbulo ritmin

Ta 1 Ta 2 Ta 3

Ta 1 a 2 Ta 3

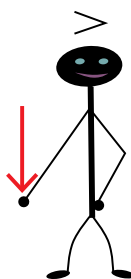
Ta 1 Ta 2 a 3

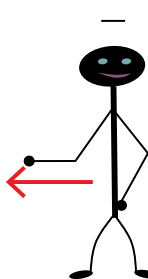
Ritmi ose rrahja **3/4** ka tri lëvizje dhe rrihet në tri kohë ose në tri goditje. **Theksi** në lëvizjen e parë ose në kohën e parë është më i fortë se dy lëvizjet e tjera (F - b - b).

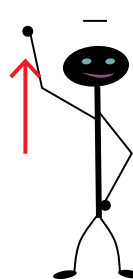
Lëvizja e parë - theks i fortë
Lëvizja e dytë - theks i butë
Lëvizja e tretë - theks i butë

1 - poshtë

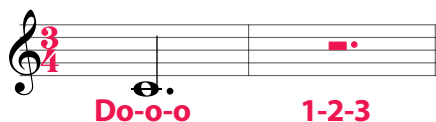

2 - djathtas

3 - lart

Pika e vlerës (.) është një shenjë që vihet prapa notës ose pushimit, në të djathtë, dhe shton gjysmën e vlerës së tyre. Pra, nëse notës me vlerë 2/4 apo pushimit 2/4 u vendosim **pikën e vlerës**, vlera dhe gjatësia e tyre ndryshojnë dhe krijohet ritmi 3/4.

Do-o-o

1-2-3

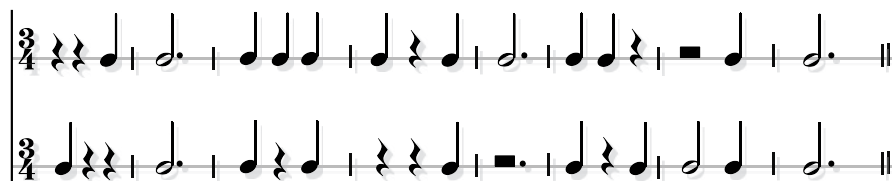
3/4 $\text{P} \cdot = \text{P} \text{ P} \text{ P} = 3 \text{ kohë}$

$\text{P} \cdot = 3 \text{ kohë}$

$2 + 1 = 3 \text{ lëvizje}$

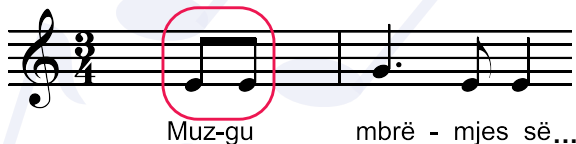
$\text{P} \cdot = \text{P} \text{ P} \text{ P}$

Luaj në instrument me goditje ushtrimin ritmik të mëposhtëm.

Paratakti. Një masë muzikore quhet **e rregullt** kur melodia shkruhet dhe ekzekutohet, duke filluar me theks të fortë (>), me nota dhe pushime muzikore me vlerë të caktuar kohe. Jo gjithmonë një pjesë muzikore fillon me **masë të rregullt**. Kur pjesa ose kënga nis në kohën e dytë, të tretë apo të katërt (pra me **theks të butë**), **masa** quhet **e parataktë**. Ajo plotësohet gjithnjë me **masën e fundit**, p.sh.: “Himni Kombëtar”, “Delja rudë”, “Dua më shumë Shqipërinë”, “Happy birthday”, “Këngë djepi” etj.

Masa e parë e këngës

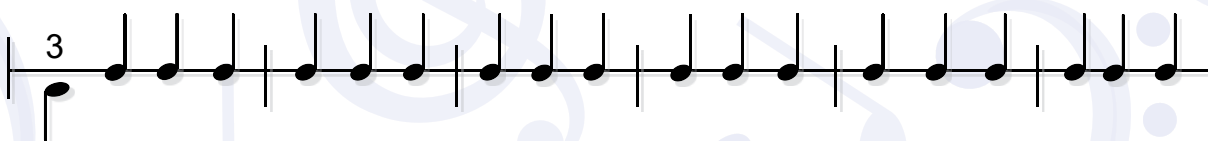

Masa e fundit e këngës

Provo aftësitë e tua muzikore

1 Vendos theksat muzikorë (> -) në vendin e duhur.

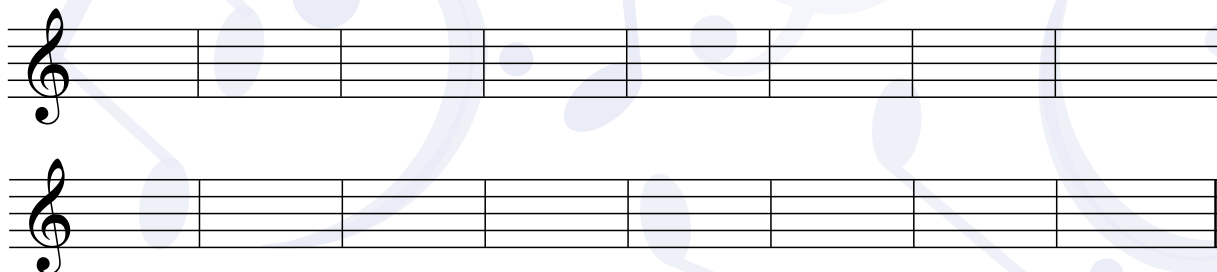

2 Vendos vijën e masës aty ku duhet. Kujdes, duhet të të dalin 8 masa për çdo ushtrim!

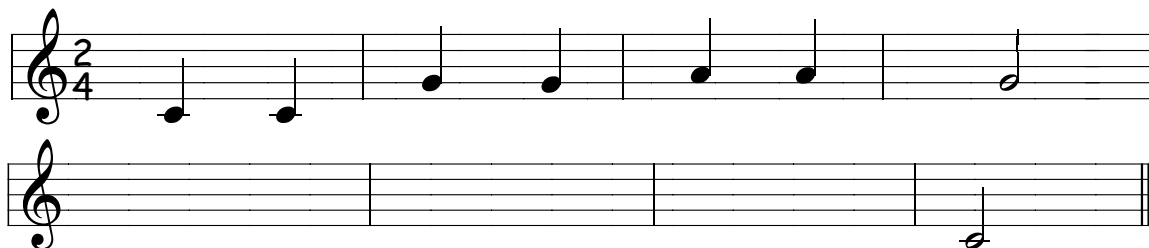
Portofoli yt

Krijo një ushtrim në ritmin 3/4 me njohuritë që more dhe paraqite në klasë.

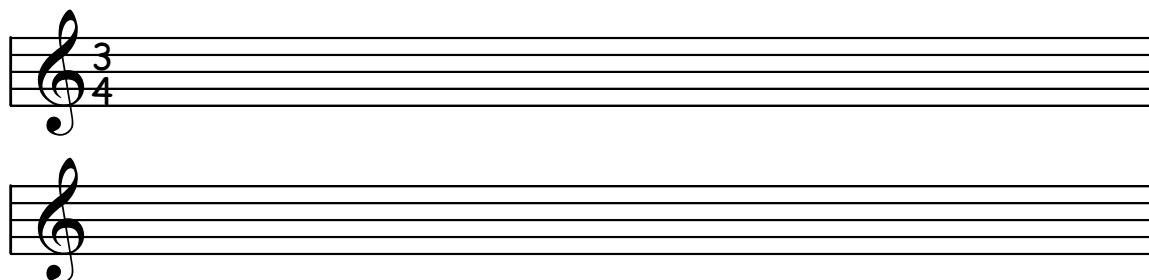
- 1** **Plotëso** masat bosh në ushtrimin e mëposhtëm.

- 2** **Krijo** një melodi muzikore në ritmin 2/4, duke përdorur vlera të ndryshme notash dhe pushimesh.

- 3**
- a **Krijo** një melodi në ritmin 3/4.
 - b **Provo** t'i vendosësh disa vargje, duke i ndarë në rrokje poshtë pentagramit.
 - c **Këndoje** krijimin tënd me ndihmën e mësimdhënësit.

- 4 Vendosi** një tekst sipas ritmit të dhënë dhe krijo një melodi të thjeshtë në ritmin 2/4.

- 5 Krijo** një melodi me lartësi të ndryshme notash, sipas modelit ritmik që shikon.

Në instrumentet frymore klasifikohen ato instrumente, te të cilat tingulli prodhohet me anë të frymës krijuar nga dridhja e ajrit në gypin (trupin) e instrumentit. Instrumentet frymore (sipas materialit ndërtues) ndahen në dy grupe: të drunjtë dhe të tunxhta. Kjo ndarje është bërë në bazë të mënyrës së prodhimit të tingullit. Disa nga instrumentet që janë klasifikuar si të drunjtë, sot prodhohen edhe nga metali.

Në grupin e instrumenteve të drunjtë bëjnë pjesë: flauti, pikolo, oboa, korno angleze, klarineta, saksofoni, fagoti dhe kontrafagoti.

Pozicioni i luajtjes në flaut

Klod Debysi: *Syrinx* ➔

FLAUTI është instrument që ka tingull të butë dhe të ëmbël. Tingulli prodhohet duke fryrë në vrimën e vogël të instrumentit. Me hapjen apo mbylljen e vrimave, të cilat ndodhen përgjatë trupit (gypit) të flautit, fitohen tinguj më të lartë apo më të ulët.

Louell Liberman: *Koncert për pikolo dhe orkestër, koha e dytë* ➔

Pozicioni i luajtjes në klarinetë

KLARINETA është instrument frymor i drunjtë të cilën, krahas muzikës klasike, e gjejmë në disa zhanre, si: xhaz, muzikë popullore, pop etj. Instrumenti ka trupin e drejtë me mbarim pothuajse cilindrik. Ky instrument posedon varg më të gjatë tingujsh me mundësi më të mëdha shprehëse.

Laver Bariu: *Gjeneral Gramafoni* ➔

TRUMBETA është instrument që bën pjesë në grupin e instrumenteve frymore të tunxhit. Trupi i trumbetës ka formën e gypit të lakuar, e cila përfundon në formë të hinkës së zgjeruar. Ajo prodhon tinguj të lartë në grupin e vet. Në trupin e saj ndodhen vetëm tri valvula të cilat, së bashku me fryrjen në gjuhëz, ndihmojnë në prodhimin e tingullit. Krahas muzikës klasike, përdoret edhe në muzikën popullore dhe atë xhaz.

Johan Nepomuk Humel: *Koncert për tompë* ➔

Pozicioni i luajtjes në oboe

OBOA është instrument i ngjashëm me klarinetën. Ka vrimën në formë konike dhe gjuhëzën e dyfishtë. Si edhe instrumentet e tjera të këtij grupi, në pjesën e mesme të trupit (gypit) ka vrimat dhe me anë të hapjes dhe mbylljes së tyre fitohet tingulli. Oboa, sikurse edhe flauti, ka tingull të butë, të ndjeshëm, por edhe oriental.

Tomaso Albinoni: Koncert për oboe dhe orkestër në d-mol ➔

Pozicioni i luajtjes në fagot

FAGOTI është instrumenti me gjatësinë me të madhe në grupin e frymorëve të drunjtë. Ky instrument prodhon tinguj të regjistrit të ngrohtë dhe të thellë. Tingulli prodhohet duke fryrë në gjuhëzën e dyfishtë të kallamit dhe me hapjen, si dhe mbylljen e vrimave përgjatë gypit.

Kamil San-Sans: Mjellma për fagot nga Karnevali I shtazëve ➔

Pozicioni i luajtjes në korno

KORNO është instrument, gypi i të cilit është i lakuar disa herë në formë rrethi dhe mbaron me hinkën e zgjeruar. Tingulli fitohet duke fryrë në pipëzën që ndodhet në pjesën e sipërme të instrumentit dhe me anë të tri valvulave që ndodhen mbi rrjetin e gypave të harkuar. Ka tingëllim të butë dhe zakonisht përdoret për të krijuar melodi idilike. Karakteristikë e këtij instrumenti është se, në dallim nga instrumentet e tjera të grupit të tij (tunxhit), në korno luhet me dorën e majtë.

Xhejms Horner: Troja ➔

SAKSOFONI është instrumenti që ka trup metali me fund konik, mbi të cilin janë të vendosur 24 vrima. Ato luhen njësoj si klarineta. Krijuesi i këtij instrumenti është belgu Adolf Saks. Saksofoni dhe muzika që ai prodhon ka mundësi të mëdha shprehëse, përmes tingujve të ndjeshëm (sentimentalë) e lirikë. Ky instrument përdoret në orkestra ushtarake, klasike, por edhe shumë në muzikën xhaz.

- I -

Nina nana bija ime,
kush t'i lan' ato skutine?
E t'i lan' nana ime,
ty t'ka nana ndër mjedise.

- II -

Nina nina bija ime,
ty t'ka nana ndër mjedise,
Ty t'ka nana ndër mjedise,
Gjithnjë lajka e bukurisë,
Nina nina...

Ninulla N

$\text{♩} = 50$

Ni - na, ni - na, bi - ja i - me
 kush ti lan' a - to sku - ti - ne?
 E ti lan' na - na i - me
 ty t'ka na - na ndër mje - di - se.

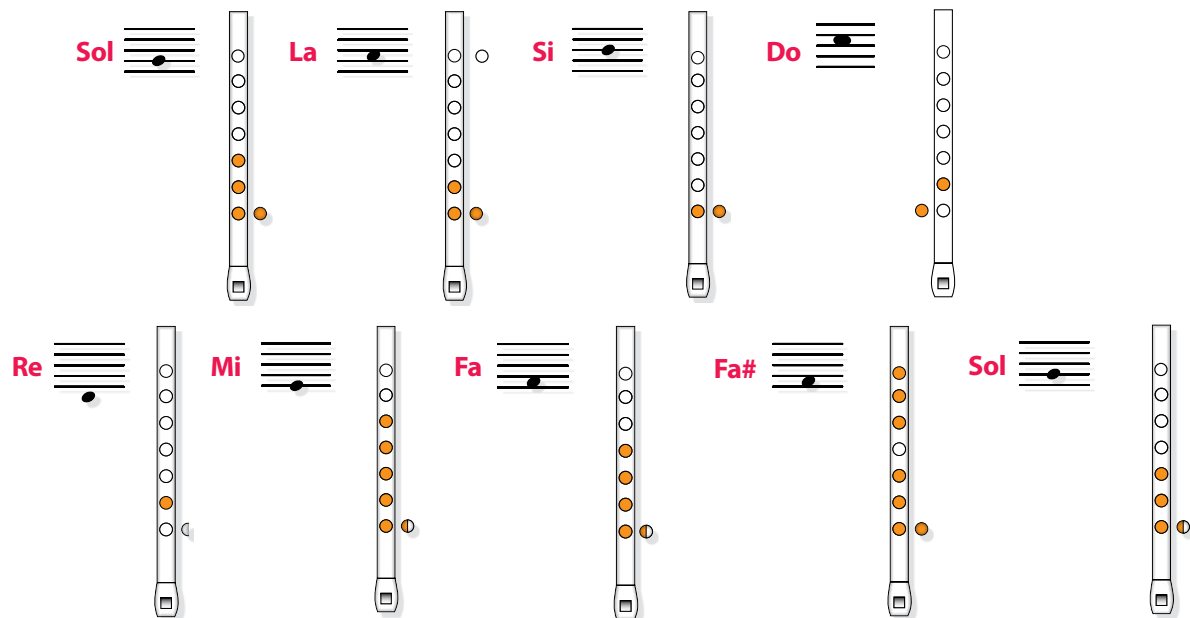
Ninullat, këngë dashurie, urate apo dhembshurie, të cilat shpalosin emocionet më të thella të shpirtit njerëzor. Ninulla është zanafilla e këngës dhe forma më e natyrshme ndaj së cilës është i ekspozuar një fëmijë. Askush nuk e di se kur erdhi në jetë ninulla e parë, por regjistrimi më i vjetër i ninullave daton 2000 vite para erës sonë.

Këngët e fëmijëve janë një interpretim i ndjeshëm kënduar nga nëna. Ato janë të thjeshta e të lehta për t'u mësuar.

Luajmë në instrument

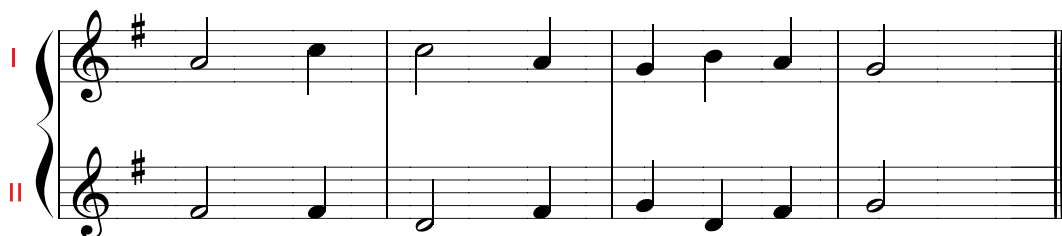
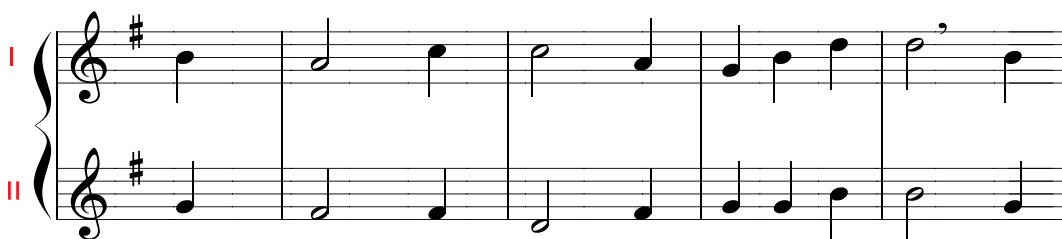
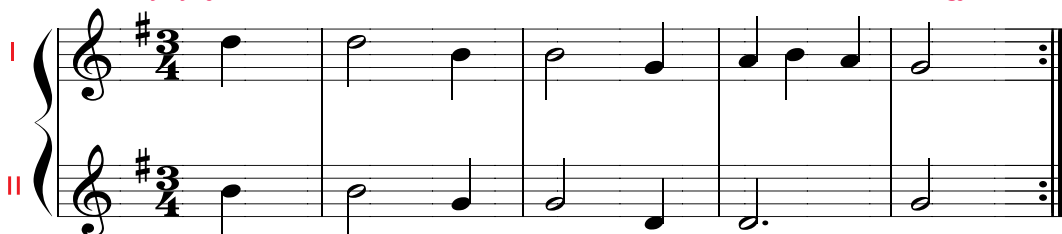
Luajmë me bllokflaut

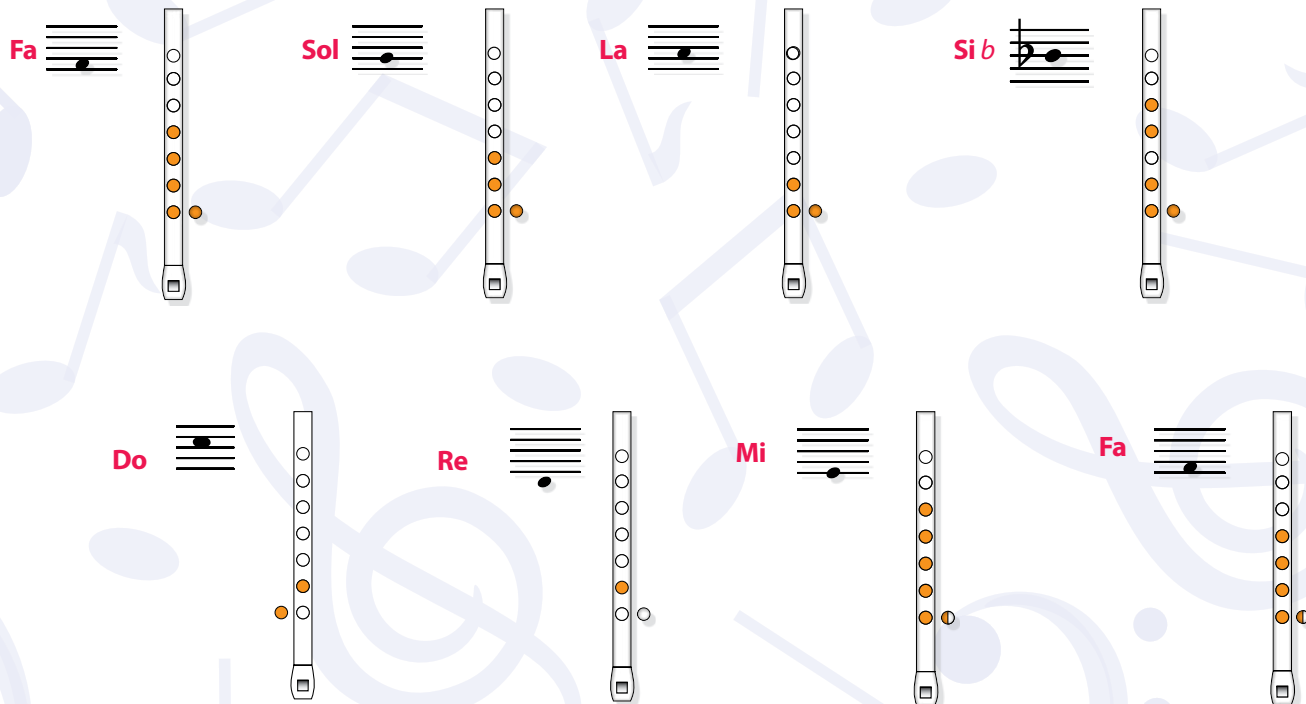

1

Për dy fyej

Melodi gjermane

Moderato

Popullore - Arbëreshe

Allegro

Johan Sebastian Bah (Johann Sebastian Bach, 1685-1750) lindi në Gjermani, në një familje muzikantësh. Që në moshën 10-vjeçare luante në instrumentin e organos dhe të violinës. Ai është një nga kompozitorët më të njohur të të gjitha kohërave. Veprat e tij më të rëndësishme muzikore janë: sonata për violinë, suita për violonçel, 200 kantata, prelude dhe fuga për piano, si dhe koncertet e famshme “brandenburgeze”.

“Koncertet brandenburgeze” të kompozitorit J. S. Bah. ➔

Franc Jozef Hajden (Franz Joseph Haydn, 1732-1809) lindi në Rorau të Austrisë dhe që i vogël filloi të këndonte në korin e Katedrales së Vjenës. Kur ishte 23 vjeç, krijoi kompozimet e para. Ai ka punuar si dirigjent kori dhe ka dirigjuar e kompozuar sonata, muzikë dhome e mbi 100 simfoni. Vepra e tij më e njohur është ansambli “Simfonitë e Parisit”, ku ndihet qartë motivi popullor. Hajdeni është quajtur ndryshe “babai i simfonisë”.

Fragment nga oratorio “Die Schöpfung” (“Krijimi”) të kompozitorit F. Hajden. ➔

Wolfgang Amadeus Moxart (Wolfgang Amadeus Mozart, 1756-1791) lindi në Salsburg të Austrisë dhe që në moshën 6-vjeçare dha koncerte në disa vende të Europës. Ishte vetëm 12 vjeç, kur u emërua maestro në katedralen e qytetit të tij. V. A. Moxarti ka kompozuar disa opera mjaft të njohura: “Dasma e Figaros”, “Don Zhuani”, “Kështu bëjnë të gjitha”, “Flauti magjik”, si dhe shumë pjesë instrumentale: 52 simfoni, koncerte për instrumente të ndryshme dhe orkestër (piano, violinë, klarinetë, oboe, fagot, korno, flaut dhe harpa), kuartete, kuintete, trio, serenata, muzikë vokale për kanto dhe piano. Moxarti është kompozitori më i madh i të gjitha kohërave.

Fragment nga opera “Così fan’ tutte” (Soave sia il vento), V. A. Moxart. ➔

Suita në Mi minor

J. S. Bah

Portofoli yt

Kërko nga burime të ndryshme informacion për kompozitorin e preferuar.

Verifiko njohuritë

1

Plotëso vendet bosh në përkufizimet e mëposhtme.

- a) Ritmi 3/4 ka tri _____. Theksi në lëvizjen e parë është më i _____ se dy lëvizjet e tjera.
- b) Paratakti formohet kur një pjesë muzikore fillon me theks të _____. Ajo plotësohet gjithmonë me masën e _____.
- c) Instrumentet frymore *klarineta, trumbeta, flauti, fagoti* dallohen në dëgjim nëpërmjet:
 - a) timbrit;
 - b) shpejtësisë;
 - c) ritmit;
 - d) lartësisë.

2

Përkruaj ose vizato instrumentin frymor që të pëlqen.

3

Krijo një ushtrim në ritmin 3/4 me 8 masa muzikore.

4

Shkruaj një karakteristikë të ngjyrës/timbrit të tingullit të instrumenteve frymore që ke mësuar.

a) Klarineta _____

b) Trumbeta _____

c) Flauti _____

d) Fagoti _____

e) Saksofoni _____

f) Korno _____

5

Shkruaj një ese ku të shprehësh emocionet e tua për këngën tënde të parapëlqyer.

Njësia mësimore 18. Ritmi 4/4

Njësia mësimore 19. Luajmë në instrument

Njësia mësimore 20. O lule e bukur

Njësia mësimore 21. Shkalla muzikore G-Dur dhe e-mol

Njësia mësimore 22. Instrumentet me dridhje

Njësia mësimore 23. Format e thjeshta

Njësia mësimore 24. Formacionet instrumentale

Njësia mësimore 25. Vallja popullore

Njësia mësimore 26. Shkalla muzikore F-Dur dhe d-mol

Verifiko njohuritë

Aftësitë e tua:

- **këndon** këngë të ndryshme në ritmet dhe tonalitetet e mësuara;
- **krijon** në ritmet e mësuara, duke përdorur simbolet muzikore përkatëse;
- **plotëson** më tej njohuritë muzikore lidhur me zhvillimin e muzikës, përfaqësuesit e saj dhe veprat e tyre përmes ngjarjeve të ndryshme;
- **dëgjon** muzikë dhe përjeton emocionet që ajo përcjell;
- **zbulon** ndjesitë që krijon muzika dhe i përshkruan ato;
- **reflekton** mbi muzikën që dëgjon, si pjesë e kohës në të cilën u krijua;
- **përdor** njohuritë për të krijuar ese, tema projektesh të ndryshme etj., individualisht ose në grup.

Fjalë kyçe:

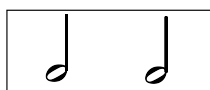
ritmi 4/4, shkallët muzikore G-Dur dhe e-mol, F-Dur dhe d-mol, instrumentet me dridhje: harpa, mandolina, kitara, minuët, vals, ansambël dhome, formacion orkestral, banda, fanfara, kuinteti.

Lexo vlerat muzikore duke përdorur rrokjen **Ta**.

Ta - Ta - Ta - Ta

1 - 2 - 3 - 4

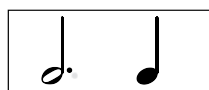
Ta-a Ta-a

1-2 3-4

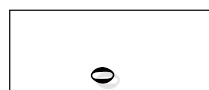
Ta- a Ta - Ta

1 - 2 3 4

Ta- a-a Ta

1-2-3 4

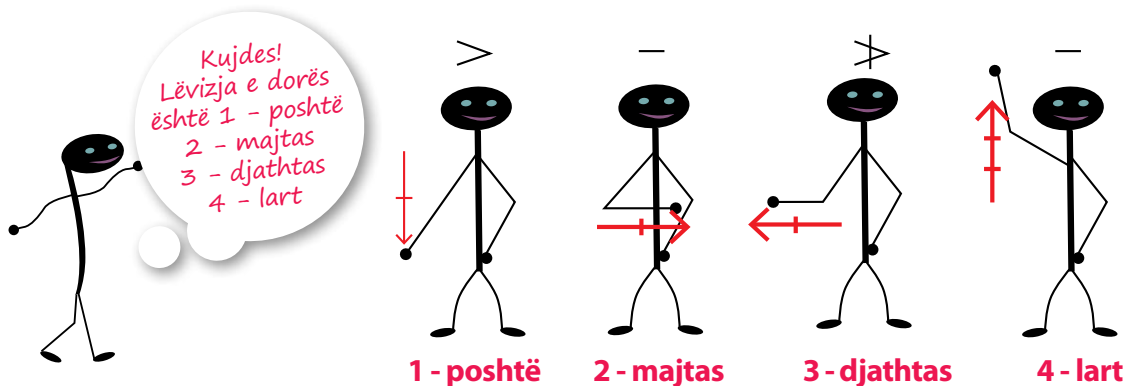
Ta- a -a -a

1-2-3-4

Ritmi ose rrahja **4/4** është një kohë që përbëhet nga katër rrahje ose katër kohë. Ritmi **4/4** mund të përbëhet nga të gjitha vlerat e notave që kemi mësuar.

Nota e plotë është një tingull që zgjat **4 kohë** dhe rrihet me 4 lëvizje dore. Lëvizjet e dorës janë: rrahja e parë **poshtë**, e dyta **majtas**, e treta **djathtas** dhe e katërta **lart**.

Në ritmin **4/4**, në lëvizjen e parë theksi është **i fortë**, në lëvizjen e dytë theksi është **i butë**, në lëvizjen e tretë theksi është **gjysmë i fortë**, në lëvizjen e katërt theksi është **i butë**.

Pushimi i kohës 4/4 vendoset në vijën e katërt të pentagramit me kokë poshtë, në formë drejtkëndëshi të mbushur

Pushimi i plotë ekzekutohet me 4 goditje ose 4 lëvizje dore në heshtje.

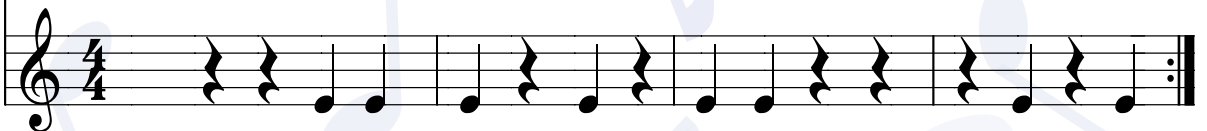
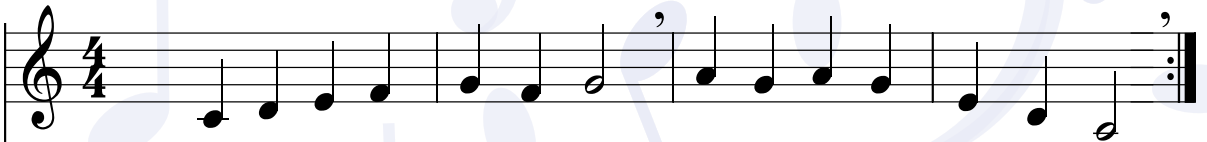
1 Ndaj në masa muzikore ushtrimin e mëposhtëm. Ky ushtrim duhet të formojë 8 masa muzikore.

a

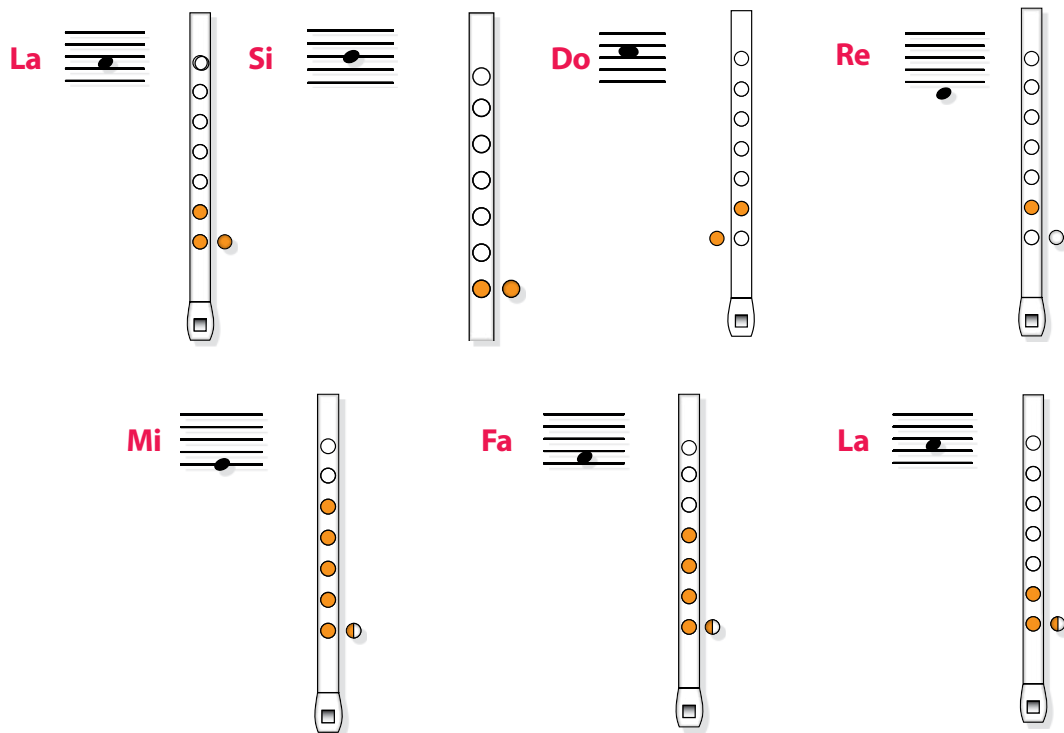

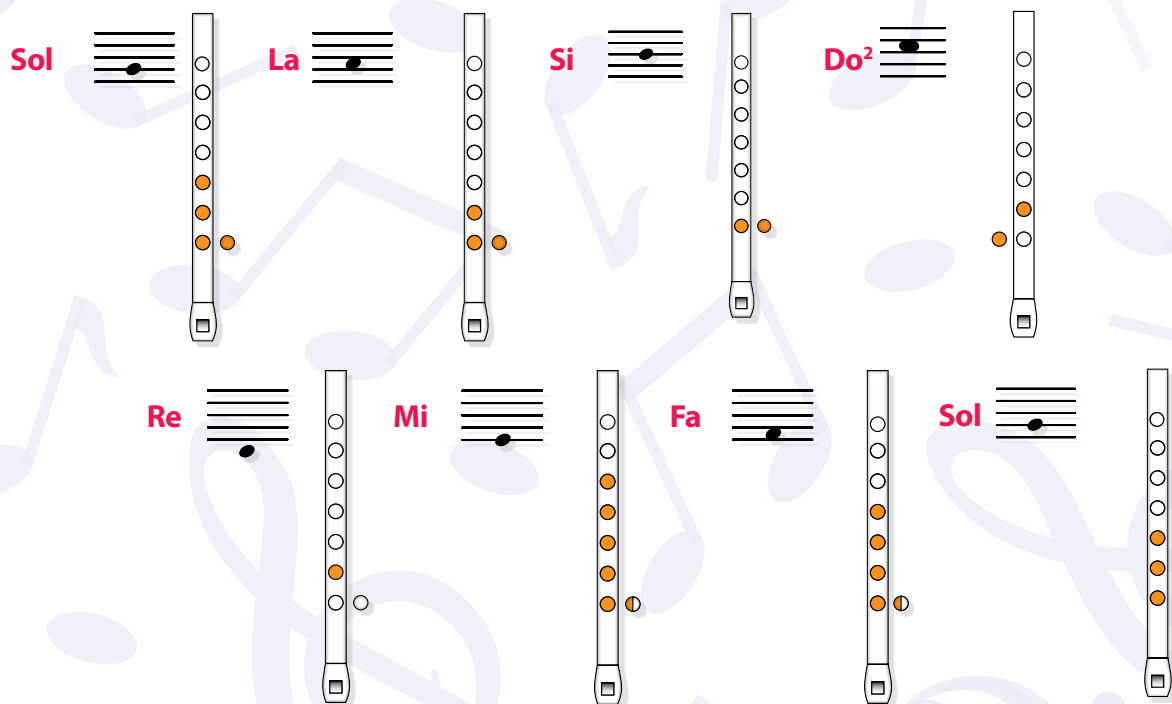
b

Krijo një ushtrim në ritmin 4/4 dhe paraqite atë në klasë.

-I-

Një lule në vazo,
Me qejf po e rris,
I flas, i këndoj,
Sa her' e ujis.
Kur dal nga shtëpia,
E vetme kur mbetet,
M' duket si t'më th'rret,
Ktheu se nuk kam fletë.

Refreni

Ti zbukuron kopshtin,
Ti zbukuron dhomën,
Oj lule e bukur, o!
Unë të japi ujin,
Ti më fal aromën,
Oj lule e bukur, o!

Hajde t'i tregoj botës,
Unë edhe ti,
Pa vajza, pa lule,
Sh'pia s'ka kuptim.
Hajde t'i tregoj botës,
Unë edhe ti,
Pa vajza, pa lule,
Sh'pia s'ka kuptim.

-II-

Kur të fillojë dimri,
Para fluska bore,
Mos ki dert o lule,
Në dhomë pranë dritares,
Brenda do të marr
Bashkë shikojmë borën
E nuk ndiejmë acar.

O lule e bukur

Allegretto

Muzika: Hysni Klinaku

Teksti: Milaim Islami

Një lu - le në va - zo me qejf po e rris
I flas, i kën - doj, sa her' e u - jis.

Kur dal nga shtë - pi - a e vet - me kur mbe - tet

M'du - ket si t'më th'rret ktheu se nuk kam fle - të.

Ti zbu - ku - ron kop - shtin, ti zbu - ku - ron dho - mën,
Un' të ja - pi u - jin ti më fal a - ro - mën,

oj lu - le e bu - kur, o!

Hajd' t'i tre - goj bo - tës, u - në e - dhe ti

pa vaj - za, pa lu - le sh'pi - a s'ka kup - tim.

Portofoli yt

Listo emrat e luleve të tua të preferuara. Si kujdesesh për to? A ndihmojnë pemët dhe bimët në pastrimin e ajrit?

Shkalla muzikore G-Dur dhe e-mol

Zbulo shkallën muzikore

Shkallë **G-Dur** quajmë renditjen e 8 notave muzikore **Sol-La-Si-Do-Re-Mi-Fa-Sol**. Shkallën G-Dur e gjejmë duke u ngjitur 5 nota nga shkalla C-Dur (**Do-Re-Mi-Fa-Sol**) ose duke zbritur 4 nota (**Do-Si-La-Sol**) nga nota Do (tonika) e kësaj shkalle. Në këtë shkallë, ndryshe nga shkalla C-Dur, duhet që në gradët **7-8** të vendosim parashenjën **diezis (#)**, për të ngritur gjysmë toni gradën e shtatë d.m.th., nota **Fa natyral** bëhet **Fa diezis**.

Shkalla Sol Maxhor ose G-Dur

I II III IV V VI VII VIII

ton ton 1/2 ton ton ton ton 1/2 ton

G **A** **H** **C** **D** **E** **F** **G**
Sol La Si Do Re Mi Fa Sol²

Në fillim të çdo pentagrami, pas çelësit muzikor, vendosen parashenjat që tregojnë tonalitetin e pjesës muzikore.

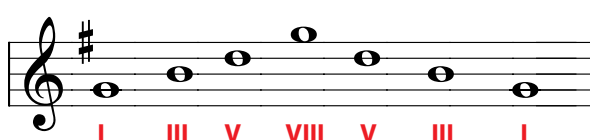

Akordi dhe arpezhi i shkallës G-Dur ose Sol maxhor

Akordi

Arpezhi

Për të gjetur tonalitetin minor, përkatësen e shkallës *G-Dur*, zbresim tri nota ose një ton e gjysmë nga nota e parë e shkallës *G-Dur* (**Sol-Fa-Mi**).

Shkalla Mi minore (e-mol)

1 ton $\frac{1}{2}$ ton 1 ton 1 ton $\frac{1}{2}$ ton 1 ton 1 ton

Gradët I II - III IV V - VI VII VIII

E F G A B C D E

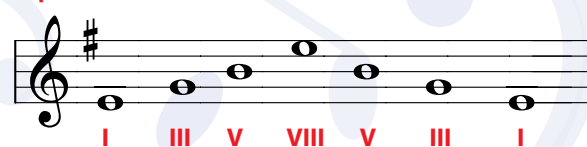
Mi Fa Sol La Si Do Re Mi

Akordi dhe arpezhi i shkallës Mi minore ose e- mol

Akordi

Arpezhi

Provo aftësitë e tua muzikore

1 Lexo dhe **luaj** në bllokflaut ushtrimet e mëposhtme.

b

Peizazh Limoz Dizdari

Py-jet ngri-tën hi-jet dri-ta ra u tret,

Deg' më deg' u-llinj-ve e-rrë-si-ra zbred.

TEK INSTRUMENTET ME DRIDHJE bëjnë pjesë harpa, kitara dhe mandolina. Tingujt fitohen me anë të dridhjes së telit me gishtërinj apo me pendë dridhëse (plektron).

Moris Ravel: Introduction et Allegro ➔

HARPA ka 46 ose 48 tela, në të cilat luhet apo të cilat tërhiqen me gishtërinjtë e të dy duarve dhe në këtë mënyrë fitojmë tingullin. Në harpë interpretohet ulur dhe secili tel jep vetëm një tingull. Harpa përbëhet nga tri pjesët e saj: piedestali, rezonanca dhe qafa. Në tingëllim është njëri ndër instrumentet më lirike. Në masë të madhe e gjejmë të përdoret në kuadër të orkestrës. Harpa ka 7 pedale, të cilat shërbejnë për ngritjen dhe zbritjen e tingujve.

Pozicioni i luajtjes në harpë

Hoakín Rodrigo: Concierto de Aranjuez për kitarë dhe orkestër – Adagio ➔

KITARA është instrument i përbërë nga gjashtë tela, i cili u krijua në shtetin e Spanjës. Ashtu si edhe instrumentet e tjera me tela, kitara është e përbërë nga rezonanca dhe qafa, të cilat mbështeten telat. Në qafën e saj janë të vendosura disa ndarje (pragje), të cilat përcaktojnë tingujt. Kitara përdoret në disa zhanre muzikore: popullore, xhaz, rok, klasike etj.

Pozicioni i luajtjes në kitarë

MANDOLINËN e hasim si instrument të popullarizuar në folklorin e shumë popujve të botës. Tingujt fitohen me dridhje. Përdorim të madh ky instrument gjen edhe në muzikën klasike. Ka tingull të ngrohtë dhe përdoret shumë në orkestra shkollore dhe popullore.

Antonio Vivaldi: Koncert për mandolinë në C- Ddur, RV 425 ➔

Pozicioni i luajtjes në mandolinë

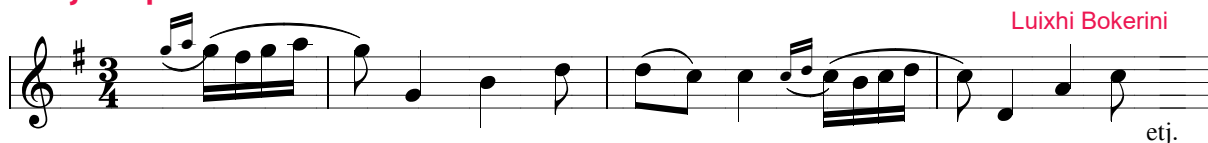

Valsi - lloj vallëzimi që kërcëhet në çifte duke u rrotulluar e duke lëvizur këmbët tri herë në një anë e tri herë në anën tjetër ose pjesë muzikore me kohë tri të katërta, që kërcëhet në këtë mënyrë. Melodia e tij është e lehtë, e rrjedhshme dhe elegante. Ai ka ritëm karakteristik, theksi i të cilit bie në goditjen apo rrahjen e parë të masës. Vals kanë shkruar mjaft kompozitorë të njohur, si: J. Shtraus, F. Shopen, P. I. Çajkovski, Zh. B. Lyli etj.

Minueti - valle kasike me origjinë franceze. Është një formë muzikore me strukturë të thjeshtë trepjesëshe A-B-A. Për herë të parë, atë e përdori kompozitori Zhan Batist Lyli (Jean Baptiste Lully) në shekullin XVII. Minuete kanë krijuar kompozitorë, si: J. Bah, J. Brahms, V. A. Moxart, L. Bethoven etj., si dhe kompozitorë shqiptarë, si: T. Harapi, N. Zoraqi, Ç. Zadeja, T. Daija.

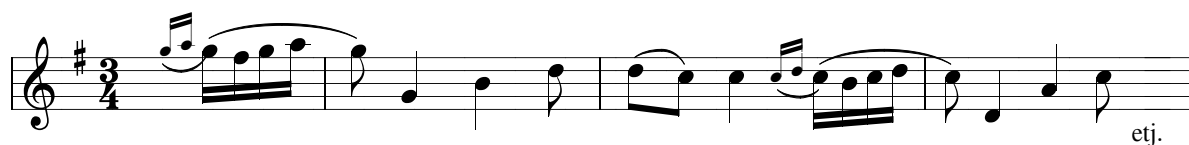
Pjesa e parë A

Pjesa e dytë B

Pjesa e tretë A

A e dini se...

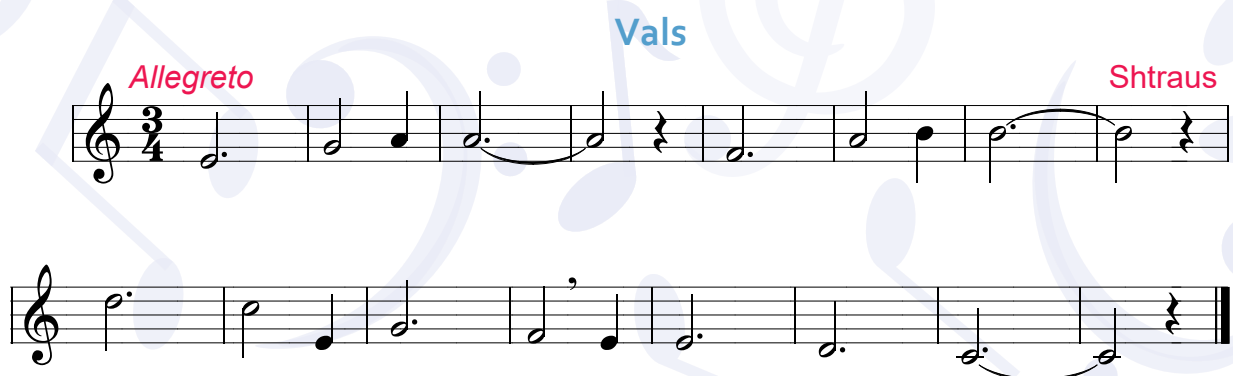
Vallja u krijua në shekullin XVII nga **Zhan Batist Lyli** (Jean-Baptiste Lully), i cili punonte në oborrin e mbretit Luigji XIV. Muzika e tij u ndikua nga mjedisi i kohës. Në pjesët që shkroi për krijimet e Molierit, vërehet prirja drejt anës së jashtme dhe efekteve, duke qenë se kjo ishte ndër kërkesat kryesore të artit oborrtar francez. Ai futi muzikë me karakter popullor në krijimtarinë e vet. E tillë ishte edhe vallja, e cila u bë mbështetje e fortë për zhvillimin e artit muzikor francez. Muzika e tij këndohej e vallëzohej edhe në shtëpitë e popullit të thjeshtë, të cilit i përkiste.

Zhan Batist Lyli, opera "Borgjezi fisnik" (Le Bourgeois Gentilhomme) ➞

Johan Shtraus (Johann Strauss, 1804-1849), ishte i pari që i dha format e fisnikërisë valsit. Djalë i një familjeje të thjeshtë tavernierësh, mbetur jetim në moshë shumë të re, ai luajti për vite të tëra si violinist në orkestrën e një birrarie të njohur vjeneze që vizitohej nga shumë turistë të huaj (ndër të cilët qenë edhe Chopini dhe Wagneri i ri) që mbeteshin të hipnotizuar nga kjo risi e quajtur "vals vjenez". Johan Shtrausi, ndryshe nga të tjerët, u përpoq në valset e tij të thyente ritmin e masave 3/4, duke ndryshuar edhe gjatësinë e frazave muzikore. Krijimet e tij filluan të tingëllonin ndryshe, ato kishin shumë më tepër shkëlqim, pasi orkestrimi i tyre ishte konceptuar në një formë të re. Shtrausi I (babai) kompozoi marshin e famshëm të Radeckit, muzika e të cilit tingëllon edhe sot si një ringjallje e frymës së asaj epoke.

J. Shtraus, "Danubi blu" ➞

Kujto dhe zhvillo më tej njohuritë

Dëgjo një fragment nga “Katër stinët” e Vivaldit dhe diskuto me shokët/shoqet për karakteristikat e instrumenteve.

Kuartet harqesh

Ansambl i dhomës është formacion muzikor që luhet nga një numër i vogël instrumentesh muzikore. Ansambli muzikor për muzikë dhome formohet nga bashkimi i dy, tri, katër ose më shumë instrumenteve muzikore, që ndryshe quhen duet, trio, kuartet, kuintet instrumental, deri në formimin e orkestrës. Komplekset më të njohura të muzikës së dhomës janë: kuarteti, formacioni muzikor i përbërë nga 4 instrumente (violinë e parë, violinë e dytë, violë dhe violonçel) dhe trioja, formacioni i përbërë nga 3 instrumente (violinë, violonçel, piano).

Kuinteti është një formacion muzikor, i përbërë nga pesë instrumente: flaut, oboe, klarinetë, korno dhe fagot. Ndër kompozitorët e shumtë që kanë kompozuar pjesë për kuintet janë: Akil Koci, Fahri Beqiri, Franc Shubert, Antoni Dvorzhak etj.

Ansambl i dhomës për pesë instrumente (kuintet) mund të ndërtohet dhe me instrumente të tjera, si: piano dhe kuartet harqesh etj. Ansamble të ndryshme që veprojnë sot në Kosovë janë: Ansambli “Vivendi” (flaut, violinë, violë, violonçel dhe piano); Trio harkor “Kosova” (violinë, violë dhe violonçel) etj. Në Shqipëri njihet ansambli i harqeve “Tirana Kuartet” e mjaft të tjera.

Banda simfonike e ka origjinën në fillim të shek. XVIII. Ajo është një orkestër frymore, e cila ekzekuton duke ecur dhe përbëhet nga instrumentet aerofone (të drunjtë e metalike) dhe ato të perkusionit (tamburi, grankasa, pjatat etj.). Banda e parë muzikore shqiptare u krijua në Shkodër, në vitin 1878, e drejtuar nga Palok Kurti. Më pas u formuan edhe banda të tjera. Një bandë tjetër ishte dhe “Vatra” në SHBA, me drejtues Thoma Nasin, e cila u formua në vitin 1916.

Banda e parë muzikore

Bandë frymore

Fanfara është orkestër e përbërë vetëm prej veglash frymore. Në këtë periudhë, orkestrat frymore zhvilluan mjaft aktivitete. Ndër to më të përmendurat qenë: banda «Bashkimi» në Shkup, banda e Gjakovës e udhëhequr nga Palok Kurti, banda e fanfarave «Kosova» në Kukës etj.

A e dini se...

Palok Kurti (1860-1920) lindi në Shkodër dhe qe një ndër kompozitorët e parë të muzikës së kultivuar shqiptare. Ai u aktivizua në bandën e parë muzikore që u formua në Shkodër në vitin 1878, ku luante në trombë dhe në shumë instrumente të tjera. Në moshën 20-vjeçare drejtoi bandat muzikore dhe veprimtaritë artistike në Shkodër, Gjakovë, Prizren etj. Kompozimet e tij më të mira ishin në vitet 1878-1890, si marshi “Bashkimi i Shqipnisë”, kushtuar Lidhjes Shqiptare të Prizrenit. Ai shkroi potpuri, valse, polka etj. Më të njohurat janë dy suita me këngë të ahengut shkodran.

Provo aftësitë e tua muzikore

1 Shkruaj ndryshimet midis kompleksit të dhomës dhe bandës simfonike.

Ansambli i dhomës

.....

.....

.....

Banda simfonike

.....

.....

.....

Dëgjo dhe mëso këngën

Diskuto rreth këngës popullore dhe vlerave të saj.

I

Pran' burimit dor' për dore
Hidhet vallja popullore.
Hej hedhim valle, valle t' madhe
Djemt' e çupat sy sorkadhe.

II

Her' në gishta her' në thembër
Hidhen t' gjith' si me një zemër.
Hej zemra zemra dor' për dor'
Hidhet vallja popullore.

Ansambli Kombëtar i Këngëve dhe i Valleve "Shota"

Vallja popullore

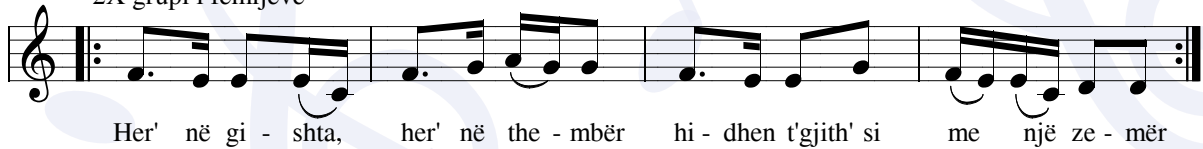
Teksti: Rizah Sheqiri

Muzika: Pranvera Badivuku

$\text{♩} = 144$

2X grupi i fëmijëve

Refreni

A e dini se...

Kënga “Vallja popullore” ishte këngë fituese e festivalit garues, Akordet e Kosovës. Kjo këngë fitoi në vitin 1984, në mbremjen kushtuar fëmijëve. Është botuar në vitin 1985 në kasetën e parë të publikuar me këngë për fëmijë nga produksioni i Radio Televizionit të Prishtinës.

Pikturë nga Abdurrahim Buza

Ansambli Kombëtar i Këngëve dhe Valleve “Shota” është themeluar më 30 shtator 1950 si ansambël shtetëror, me vendim të kuvendit të Kosovës të asaj kohe. Ai është një ndër institucionet e para artistike dhe kulturore në Kosovë. Përmes aktiviteteve artistike ky ansambël përçon dhe trashëgon për brezat e rinj folklorin dhe trashëgiminë kulturore të Kosovës. Ky ansambël ka luajtur një rol të madh në ruajtjen, kultivimin dhe zhvillimin e këngëve dhe të valleve shqiptare. Ai afirmoi vlerat e mirëfillta kulturore kombëtare edhe përmes kostumeve.

Shkalla muzikore F-Dur dhe d-mol

Zbulo shkallën muzikore

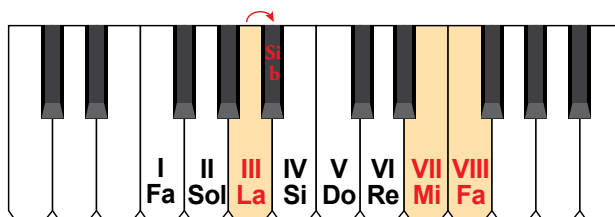

Shkalla muzikore **F-dur (Fa Maxhor)** gjendet duke u ulur 5 nota nga nota e parë (tonika) e shkallës C-dur (Do Maxhor), (**Do-Si-La-Sol-Fa**) ose duke u ngjitur 4 nota (**Do-Re-Mi-Fa**). Shkalla **F-dur** ka 5 tone dhe 2 gjysmëtone në gradët (3-4 dhe 7-8), në notat **La-Si** bemol dhe notat **Mi-Fa**.

Shkalla F-Dur ose Fa Maxhor

Gradë	Nota	Intervall
I	Fa	
II	Sol	ton
III	La	ton
IV	Si	1/2 ton
V	Do	ton
VI	Re	ton
VII	Mi	ton
VIII	Fa	1/2 ton

Bemoli (**b**) është shenja që vendoset për ta ulur notën dhe për ta bërë gjysmëton. Në shembullin e dhënë, bemoli i vënë përpara notës **Si** e kthen atë nga **Si** natyral në **Si bemol**.

Akordi dhe arpezhi i shkallës F-dur.

Akordi

Arpezhi

Për të ndërtuar relativen e shkallës **F-dur**, zbresim një ton e gjysmë ose **tri nota** nga nota e parë (tonika) e shkallës **F-dur (Fa-Mi-Re)**. Shkalla relative e shkallës **F-dur** është shkalla **d-mol**.

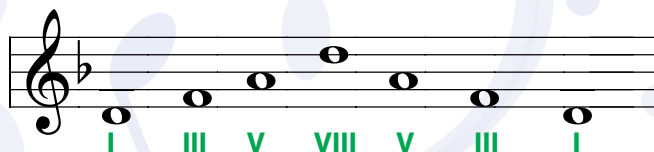
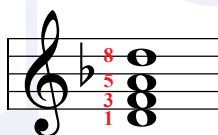
Shkalla Re minore (d-mol)

1 1/2 1 1 1/2 1 1
ton ton ton ton ton ton

Gradët I II - III IV V - VI VII VIII

D E F G A B C D
Re M Fa Sol La Si Do Re

Akordi dhe arpezhi i shkallës d-mol.

Provo aftësitë e tua muzikore

1 Lexo dhe këndo ushtrimin e mëposhtëm.

Moderato

Rafet Rudi

Verifiko njohuritë

1

Plotëso përkufizimet e mëposhtme.

- a) Minuet - valle klasike me origjinë _____.
- b) Valsi - lloj vallëzimi, që kërcëhet në çifte në kohën _____.

2

Përcakto për secilin nga pohimet nëse është i vërtetë apo i gabuar.

- a) Nota e plotë formohet edhe nga 4 nota 1/8.
- b) Koha 4/4 ka katër lëvizje dore.
- c) Koha 4/4 ka një theks të fortë dhe 3 të butë.
- d) Masa 4/4 formohet nga 4 nota 1/4 ose çerekshe.
- e) Pushimi i plotë shkruhet mbi vijën e tretë.
- f) Pushimi i plotë është i barabartë me 4 pushime 1/4.

V G

V G

V G

V G

V G

V G

3

Rretho përgjigjen e saktë.

Shkalla G-Dur është shkalla e parë me një diezis pas shkallës:

- a) A-Dur (La Maxhor);
- b) F-Dur (Fa Maxhor);
- c) C-Dur (Do Maxhor);
- d) D-Dur (Re Maxhor).

4

Ndërto shkallën G-Dur me akordin dhe arpezhin e saj.

5

Rretho përgjigjen e saktë.

Shkalla F-Dur gjendet duke zbritur nga grada e parë e shkallës C-Dur:

- a) 3 nota; b) 5 nota; c) 4 nota; d) 6 nota.

6

Rretho instrumentet me dridhje.

a) Fizarmonika	e) Kitara	i) Violina
b) Oboa	ë) Klarineta	j) Blllokflauti
c) Pianoja	f) Viola	k) Mandolina
d) Harpa	g) Trekëndëshi	l) Violonçeli

7

Krijo një ushtrim me 16 masa në kohën 4/4.

Njësia mësimore 27. Ushtrime këndimi në G-Dur dhe F-Dur

Njësia mësimore 28. O vendi im

Njësia mësimore 29. Luajmë në instrument

Njësia mësimore 30. Sinkopa dhe triola

Njësia mësimore 31. Përfaqësues dhe vepra

Njësia mësimore 32. Ritmi 3/8 dhe 6/8

Njësia mësimore 33. Plotësoj dhe krijoj

Njësia mësimore 34. Këngëtarë të shquar

Njësia mësimore 35. Institucione dhe ngjarje artistike

Verifiko njohuritë

Aftësitë e tua:

- **këndon** këngë të ndryshme në ritmet dhe tonalitetet e mësuara;
- **krijon** në ritmet e mësuara, duke përdorur simbolet muzikore përkatëse;
- **plotëson** më tej njohuritë muzikore lidhur me zhvillimin e muzikës, përfaqësuesit e saj dhe veprat e tyre përmes ngjarjeve të ndryshme;
- **dëgjon** muzikë dhe përjeton emocionet që ajo përcjell;
- **zbulon** ndjesitë që krijon muzika dhe i përshkruan ato;
- **reflekton** mbi muzikën që dëgjon, si pjesë e kohës në të cilën u krijua;
- **përdor** njohuritë për të krijuar ese, tema projektesh të ndryshme etj., individualisht ose në grup.

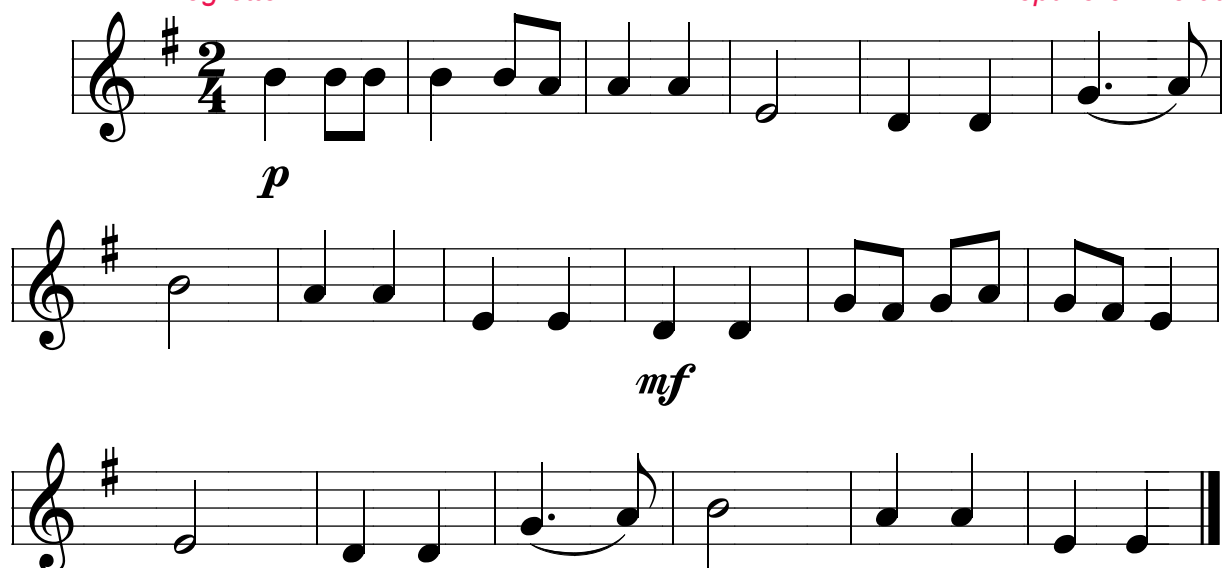

Fjalë kyçe:

ritmi 3/8, 6/8; sinkopa, triola, institucion artistik, shkalla F-Dur, shkalla d-mol

1 Lexo dhe këndo ushtrimet e mëposhtme.

Popullore - Berat

Kanon

Allegro **A**

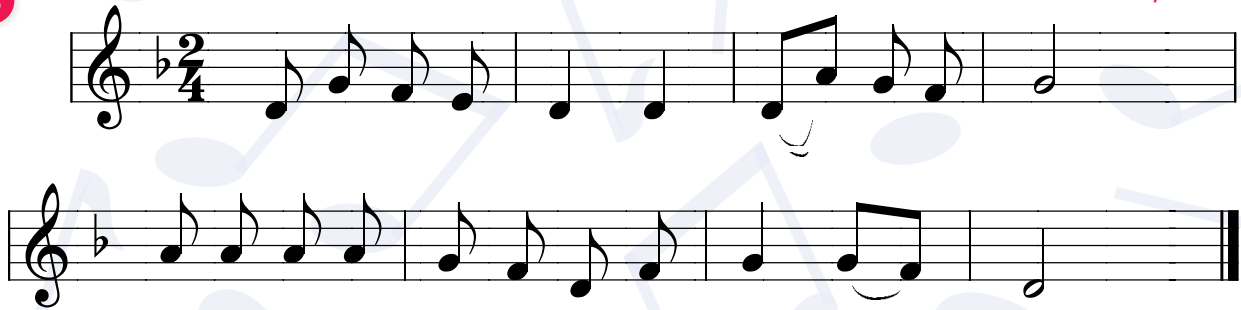
Gluk

3

Moderato

Popullore

4

Nina-nana

Andante

Franc Shubert

pp Fli fli, o fë-mij' se- pse na - ta po vjen e qet'.

p Me shum' da - shu - ri t'për- kund në - na leht' e leht'.

mp Fli, si za - nat *mf* n'djep t'për - kund' në - na,

p Der - sa hë - na *pp* pra - pa ma - leshka me tret'.

Dëgjo dhe mëso këngën

-I-

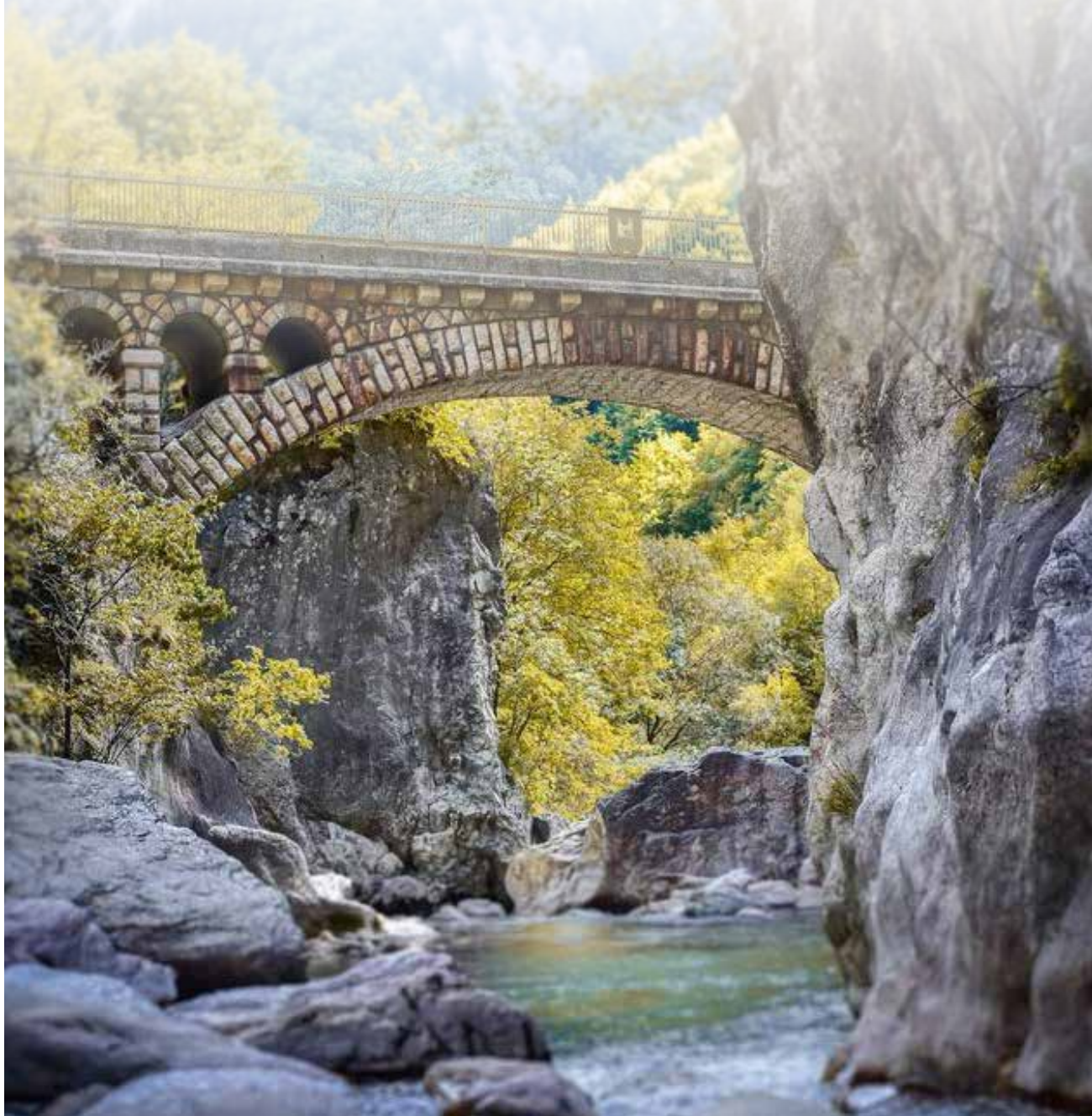
O vendi im,
Të th'rras unë me mall,
Për mua nuk lind'
dielli ma.

-II-

O vendi im,
Të th'rras unë me mall,
Për mua nuk lind'
dielli ma.

-III-

Ku jan' ato fusha,
Ku ato kaçuba?
Vajza të bukura
Si n'vandin tim
kun' nuk ka.

O vendi im

Andante

Muzika: Agim Tejeci

O ven - di im të th'rras un' me mall' për
mu - a nuk lind die - lli ma_____.

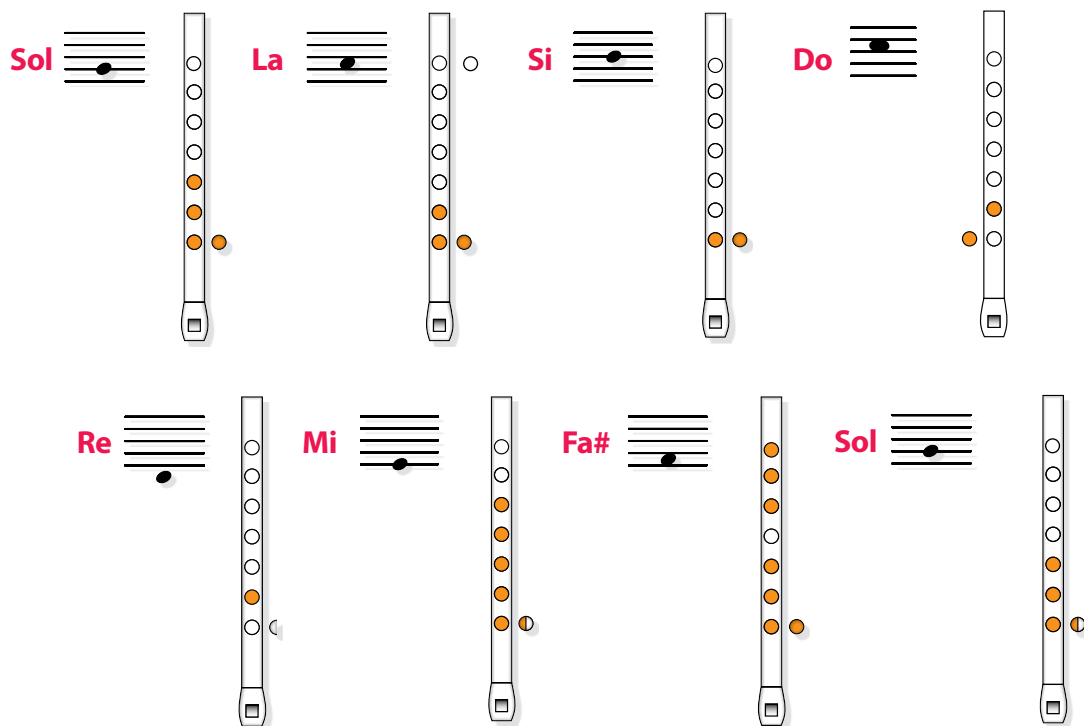
Ku jan' a - to fu - sha, ku, a - to ka - çu - ba, vaj - za të
bu - ku - ra si n'ven - din tim kun nuk ka_____.

Portofoli yt

Shkruaj tri karakteristika për të cilat mburresh me qytetin/krahinën tënde p.sh.: kulinaria, veshjet, muzika etj.

1. _____
2. _____
3. _____

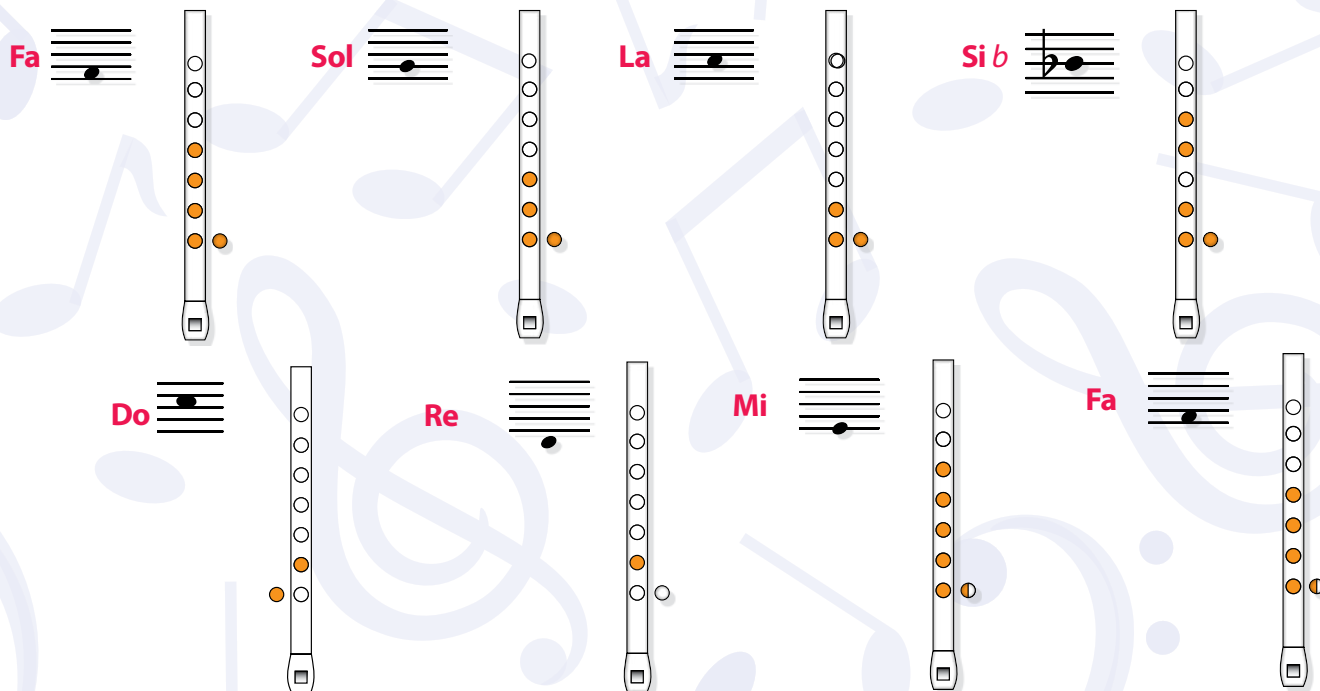

1

Allegretto

Moxart

Moderato

R. Rudi

2

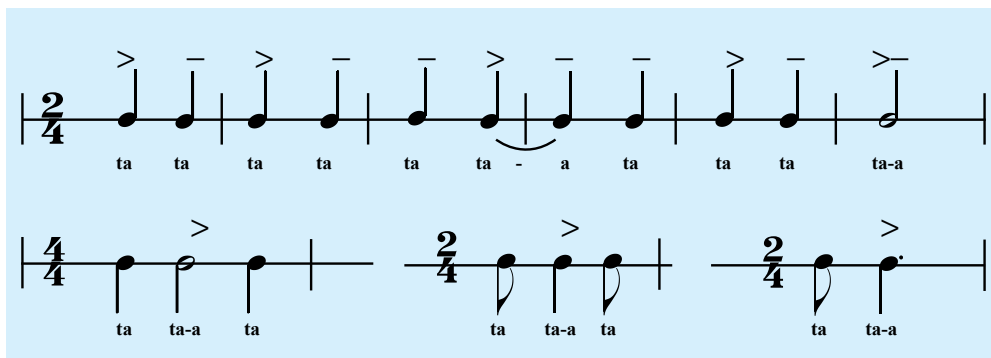

Këndo fragmentin e këngës “Alfabeti shqip” dhe rretho vargjet e refrenit ku bie theksi i fortë i melodisë.

Sinkopa është një figurë muzikore që krijohet nga zhvendosja e **theksit të fortë** drejt **theksit të butë** dhe përdoret në të gjitha ritmet muzikore 2/4, 3/4, 4/4 etj. Sinkopa mund të formohet jo vetëm nga vlerat e notave brenda një mase, por edhe nga bashkimi i vlerave të notave të dy masave.

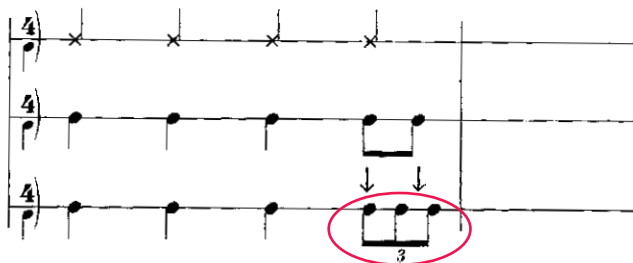
Sinkopa dallohet nga kombinimi i vlerave të notave brenda masës muzikore, ku nota që mbahet më gjatë është në mes të dy notave të shkurtra. Në këtë rast, theksi i fortë zhvendoset dhe bie mbi theksin e butë.

Triola është një grup prej tri notash (ose pushimesh) që këndohen në vend të dy notave.

Theksi bie në notën e parë. Figura, me të cilën dallojmë triolën dhe e lexojmë atë, është

Shembulli i mëposhtëm paraqet një moment muzikor në kohën 4/4, me katër rrahje, ku rrahja e katërt ekzekutohet si kohë e rregullt, duke i interpretuar më shpejt tri notat e grupuara.

Në ekzekutimin e triolës (trioletit) theksohet gjithmonë nota e parë e tij.

Provo aftësitë e tua muzikore

1 Lexo dhe rretho simbolin e sinkopës.

2 Lexo dhe këndo ushtrimet e mëposhtme.

Allegro

Tiritomba - Itali

Xhuzepe Verdi

Diskuto rreth veprave muzikore shqiptare të Kosovës, Shqipërisë dhe trojeve të tjera shqiptare.

Prenk Jakova (1917-1969) lindi në Shkodër dhe që në moshë të re mori pjesë në jetën artistike të qytetit. Studioi muzikë me kompozitorët e njohur, Martin Gjoka e Zef Kurti dhe ishte instrumentist shumë i mirë në kitarë, klarinetë e fizarmonikë. Në vitin 1941 kompozoi një melodramë për fëmijë, me të cilën shfaqu prirjen për muzikë skenike. Pas shfaqjes folklorike “Dasma shkodrane” dhe veprës muzikore “Dritë mbi Shqipërinë”, autori iu përkushtua krijimit të operës “Mrika”, e cila u shfaq për herë të parë në Shkodër, në vitin 1958. Më 1968 kompozoi operën “Gjergj Kastrioti Skënderbeu”. Ka shkruar suita për kor, kantata, pjesë për bandë e orkestër dhe shumë vepra të tjera.

Arie nga opera “Mrika” të Prenk Jakovës. ➔

Pranvera Badivuku lindi në vitin 1945 në Pejë. Ajo është diplomuar në Akademinë Pedagogjike të Muzikës në Shkup, Maqedoni e Veriut. Është një ndër kompozitoret e para të Kosovës, e njohur për kompozimin e muzikës për fëmijë dhe të rritur. Nga viti 1979 deri në mbylljen e Radio Prishtinës më 1990, ajo punoi si producente dhe redaktore e muzikës. Sot, ajo është e pensionuar dhe jeton në Prishtinë. Ka realizuar rreth 150 kompozime të zhanreve të ndryshme, nga ato për fëmijë e deri te zhanri popullor dhe muzika e lehtë.

Çmimin - Okarinën e Parë ajo e mori me Esat Bicurrin, me këngën “Eja, eja, e bardha verë”. Okarina e Dytë vjen në vitin 1974, prapë me një këngë që e këndon i madhi Esat Bicurri. Në vitin 1984, ajo merr Okarinën e Pestë, me këngë për fëmijë.

Pranvera Badivuku – Kënga popullore ➔

Rauf Dhomi lindi në Gjakovë në vitin 1945. Arsimin e mesëm e kreu në Prizren dhe studimet e larta në Sarajevë. Ai punoi pranë Shkollës së Lartë Pedagogjike në Prishtinë, formoi Korin e Burrave të Gjakovës, ishte drejtor i Filarmonisë dhe Operës së Kosovës dhe profesor në Fakultetin e Arteve të Prishtinës. Ka kompozuar baletin “E Bukura More” dhe shumë vepra të gjinive të ndryshme me prirje të veçantë për muzikën vokale. Me operat “Goca e Kaçanikut” dhe “Dasma arbëreshe”, Rauf Dhomi është autori i parë i operës në Kosovë.

Dasma Arbëreshe ➔

Mark Kaçinari lindi më 20 janar të vitit 1935 në Prizren dhe vdiq më 19 nëntor të vitit 1985 në Prishtinë. Ai i përket brezit të parë të studentëve shqiptarë nga Kosova, të cilët kanë kryer Akademinë e Muzikës. Studimet e para për muzikë i kreu në qytetin e tij të lindjes në shkollën e Mesme të Muzikës në vitin 1949-1953. Pasi punoi një vit (1953-1954) si mësues në gjimnazin e ulët të Gjilanit, në vitin 1954 filloi studimet e larta pranë Akademisë së Muzikës në Beograd në degën e Teorisë dhe pedagogjisë muzikore, të cilat i përfundoi në vitin 1961. Gjatë viteve 1956-1961 ishte anëtar i rregullt i korit profesionist të Radio Beogradit. Në vitet 1973-75 studioi kompozim pranë Fakultetit të Muzikës në Shkup, në klasën e T. Proshevit, ndërsa studimet postuniversitare (Shkallën III) për dirigjim i ndoqi gjatë viteve 1977-79 në Beograd.

Mark Kaçinari: – Fyelli i bariut ➔

Limoz Dizdari lindi në Delvinë, më 7 shkurt të vitit 1942. Që i vogël ishte i dhënë pas muzikës polifonike dhe interpretuesve të mrekullueshëm të kësaj krahine. Instrumenti i tij i parë ishte fizarmonika. Mësimet e para i mori në Gjirokastër për piano dhe i vazhdoi më pas në Liceun Artistik dhe Institutin e Lartë të Arteve. Ai është një kompozitor me karakter të theksuar lirik dhe ka shkruar mjaft vepra muzikore si: "Koncert për piano dhe orkestër", "Sonatë për piano", romanca, sonata të frymëzuara nga poetë të shquar (Dritëro Agolli, Lasgush Poradeci, Ismail Kadare) dhe muzikë filmash. Disa nga veprat e tij janë luajtur në vende të ndryshme, si: Itali, Spanjë, Norvegji etj.

Fragment nga filmi "Mësonjëtorja" ➔

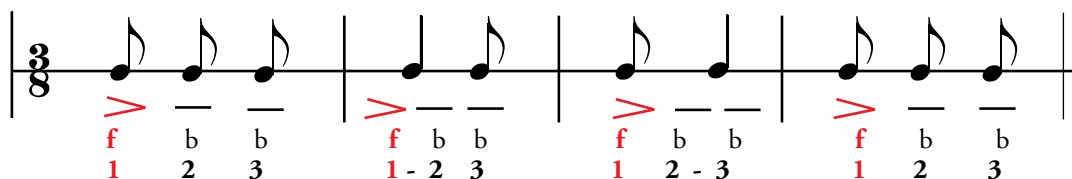
Zeqirja Ballata lindi më 23 prill 1943 në Gjakovë. Ai është kompozitor dhe akademik me një veprimtari të gjerë dhe të shumëllojshme muzikore. Kompozimet e tij kanë elemente të muzikës popullore shqiptare mjaft të përpunuara dhe të ndryshuara. Disa nga veprat e tij më të rëndësishme janë "Epitafi N" për recitues dhe ansambël, "Bilbili" për bllokflaut e piano, "Jehona nga Bjeshkët e Nemuna" për piano, "Suitë për flaut dhe harpë", "Sonatina për violonçel dhe piano", "Një si baladë" për kitarë, "Kënga shkodrane" për fizarmonikë dhe piano, "Kapriço simfonike", "Simfonia 83", "Suita për orkestër harqesh" etj. Ai ka shkruar mjaft libra muzikorë, sidomos për edukimin muzikor, në të cilat janë përfshirë mjaft këngë për moshat e reja. Ballata ka punuar vazhdimisht dhe me përkushtim për pasurimin dhe ngritjen e jetës muzikore të Kosovës.

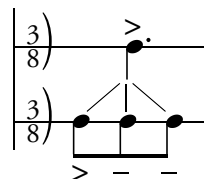
Fragment nga "Fyelli i Martinit" ➔

Ritmi 3/8 bën pjesë në ritmet e thjeshta. Ky ritëm formohet nga tri nota tetëshe brenda një mase muzikore. Ritmi 3/8 ekzekutohet me tri lëvizje dore, si ritmi 3/4, ku çdo lëvizje është e barabartë me një notë tetëshe. Theksi në kohën 3/8 është: **i fortë, i butë, i butë**.

Në ritmin 3/8 ndeshim edhe notën (katërshe) me pikë vlerë, e cila është e barabartë me tri nota (tetëshe).

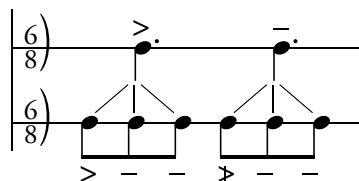

Lexo me rrokjen **ta** shembullin e mëposhtëm.

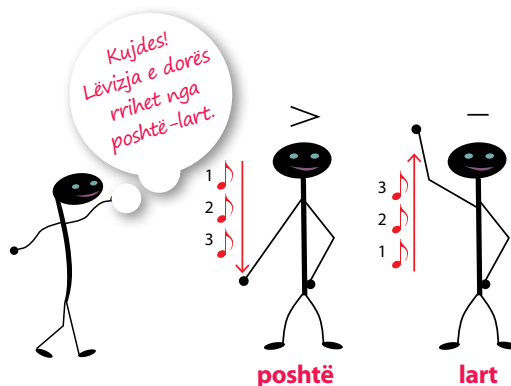

Ritmi 6/8 formohet nga bashkimi i dy ritmeve të thjeshta 3/8. Ai rrihet si **ritmi 2/4**, ku çdo lëvizje është e ndarë në tri lëvizje të dorës nga poshtë-lart. Ndryshe quhet **kohë e përbërë**.

Koha e përbërë

> *i fortë*
 ♪ *gjysmë i fortë*
 - *i butë*

Masa muzikore në ritmin 6/8 formohet nga kombinimi i notave dhe i pushimeve të ndryshme.

- 1** Ndaj në masa muzikore ushtrimin e dhënë. Nga ndarja do të dalin 8 masa muzikore.

- 2** Lexo dhe këndo ushtrimet e mëposhtme.

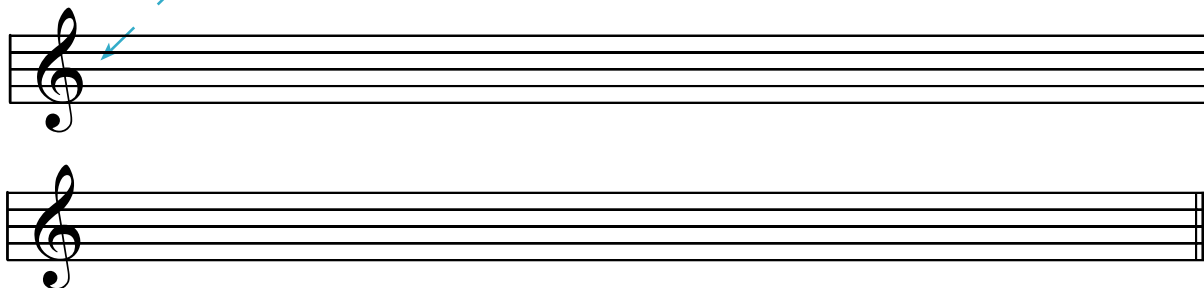
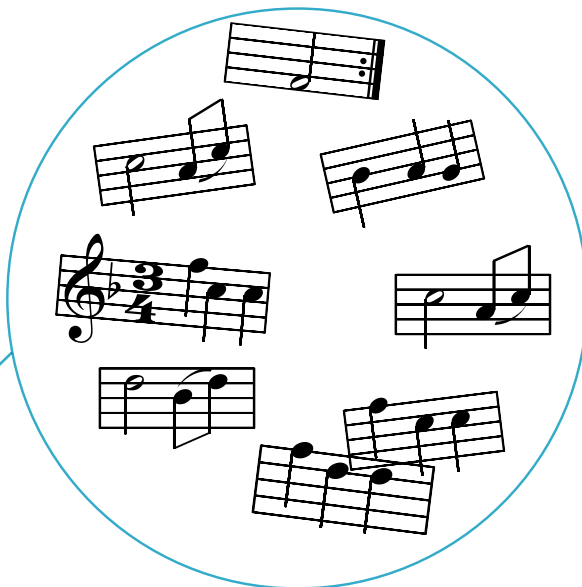

Portofoli yt

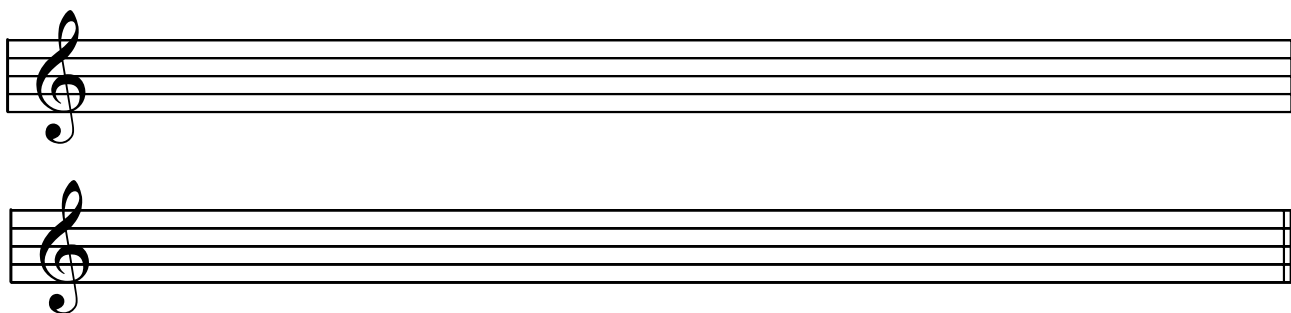
Krijo një melodi në ritmin 3/8 ose 6/8 me njohuritë që more dhe lexoje në klasë.

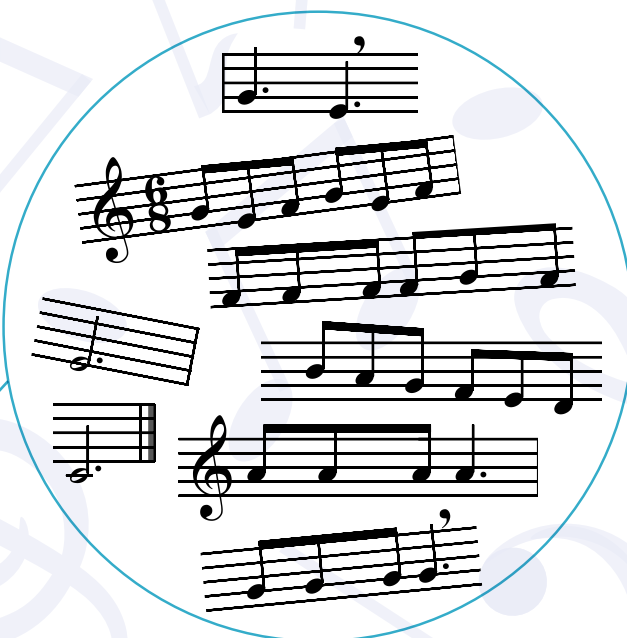
- 1** Krijë melodinë në ritmin $3/8$ duke përdorur elementet e dhëna në rreth të ritmit $3/4$.

- 2** Formo një melodi të thjeshtë me tetë masa, në ritmin $3/8$ në tonalitetin C-Dur (Do Maxhor), duke përdorur gradët kryesore të shkallës.

- 3** Krijo melodinë në ritmin **6/8** me elementet e dhëna në rreth.

- 4** Formo një melodi të thjeshtë me tetë masa, në ritmin **6/8** në tonalitetin C-Dur (Do Maxhor), duke përdorur gradët kryesore të shkallës.

Nexhmije PAGARUSHA (1933-2020), lindi në një fshat të quajtur Pagarushë në afërsi të Malishevës. Shkollën fillore e përfundoi në Malishevë e më vonë filloi jetesën në Prishtinë. Shkollimin e mesëm muzikor në degën e kantos (solo këndimit) e nisi në Beograd, ku qëndroi për tri vite, por në sajë të rrethanave jo të volitshme, u detyrua t'i ndërpresë ato. Nexhmije Pagarusha filloi të këndojë që nga fëmijëria, por karriera e saj e vërtetë filloi në vitin 1948 si këngëtare në Radio Prishtina.

Kjo këngëtare ishte mbretëresha e muzikës popullore shqiptare.

Nexhmije Pagarusha

Ka kënduar në manifestime e festivale jo vetëm në Kosovë, por edhe në viset e tjera shqiptare dhe joshqiptare, duke arritur popullaritet të madh për potencialin e saj vokal edhe në Maqedoni, Bosnjë, Bullgari. Ajo këndoi mbi dyzet vite pa ndërprerje, edhe në kushte jo të përshtatshme për një soliste shqiptare, kur kënga publike nuk ishte traditë. Interpretimet e saj janë të shumta dhe të larmishme e do të veçonim disa këngë, si: "Ani mori nuse", "Kur më del në derë", "Metelikun ta kam falë", "Kënga e Rexhës" etj. Disa nga këngët që bashkëshorti i saj, kompozitori Rexho Mulliqi ka kompozuar

për të janë: "Lulëzoi fusha, lulëzoi mali", "Zambaku i bardhë", "Baresha" me poezi të Rifat Kukajt, këngë e cilësuar xhevahir dhe plot ngjyra folklorike. Pagarusha gëzonte titujt: Bilbili i Kosovës, Madam Butterfly. Në vitin 2012 u dekorua me shpërblimin "Nderi i kombit" nga presidenti i Shqipërisë, Bujar Nishani.

“Baresha”

Marie Kraja (1911-1999) lindi në Zarë të Dalmacisë, në Kroaci. Ajo dallohej për një natyrë të qeshur, por më shumë si një këngëtare e rrallë me timbër të qartë muzikor në kanto. Zëri i saj i pastër dhe i kthjellët ishte një mrekulli për publikun e prapambetur shqiptar të kohës kur u zhvillua ajo. Kishte një dinamikë të qartë qëndrueshmërie në vokal.

Që e vogël, bashkë me familjen, ajo u vendos në Shkodër. Më pas, si shumë shkodranë të tjerë, ajo studioi në Graz të Austrisë në periudhën 1930-34. Në Konservatorin e Gracit, mbrojti doktoraturën me këngët lirike "Marshalla bukurisë tande" dhe "Midis ballit më ke një pikë", gjë që ishte një kontribut edhe

për muzikën shqiptare që të merrte një karakter ndërkombëtar. Ajo solli një traditë të re të kantos në Shkodër, krahas femrave të tjera përparimtare në muzikë, siç ishte Tefta Tashko Koço. Ishte një nga femrat përparimtare që thyente tabu atëherë kur mjerimi ndalonte femrën për gjithçka.

Disa nga këngët popullore të kënduara nga Marie Kraja që mund të përmendim, janë:

“Çila sytë me të pa”,

“Dola në penxhere”,

“Marshalla bukurisë sate”,

“O bilbil, i mjeri bilbil”

“Unë ty moj të kam dashtë”

“Të martoj nana”

“Midis t’ballit ma ke një pikë”

“Iftida moj Lulja e Allit”

“Vetë më ke çu fjalë”

“Moll e kuqe topsheqere”

“Çilni ju moj lule” (kënga e parë e regjistruar në pllakë gramafoni në 1940).

Marie Kraja

“Midis ballit m’ke një pikë” 0 ↻

Vaçe Zela (1939-2014), ashtu si Nexhmije Pagarusha, ishte një këngëtare ikonë e skenës shqiptare. Ajo filloi të këndonte që në moshë të re. Me këngën “Fëmija i parë” ajo fitoi çmimin e parë në Festivalin e këngës. Repertori i këngëve që ajo ka kënduar është shumë i pasur dhe i larmishëm. Ka kënduar këngë popullore, këngë të muzikës së lehtë, kantata, balada etj. Gjithashtu, Vaçe Zela ka kënduar për kolona zanore të filmave shqiptarë. Ajo është nderuar me Urdhrin “Nderi i Kombit”. Nexhmije Pagarusha ka thënë për të: “Nuk kam parë shkëlqim më të bukur që del nga shpirti i njeriut se te Vaçe Zela.”

Vaçe Zela

“Kënga e gjyshes” 0 ↻

Filharmonia e Kosovës

Filharmonia e Kosovës u themelua në vitin 2000 dhe ka në përbërje të saj rreth 120 solistë dhe instrumentistë profesionistë të muzikës klasike, të cilët ekzekutojnë në festivale kombëtare dhe në formacione të tjera artistike muzikore. Mjaft kompozitorë shqiptarë të njohur e kanë zhvilluar aty karrierën e tyre muzikore.

Teatri Kombëtar i Operës dhe Baletit dhe Ansambli Popullor, Shqipëri

Institucioni muzikor më i rëndësishëm në Shqipëri është: Teatri Kombëtar i Operës, Baletit dhe Ansambli Popullor (sot TKOBAP), që përbëhet nga orkestra simfonike, kori i operës dhe ansambli i këngëve dhe valleve popullore (në të cilin përfshihen grupi i valleve, i korit, i solistëve dhe orkestrina popullore). Veprimtaria e tij artistike ka një repertor shumë të gjerë, që shpalos kulturën kombëtare artistike dhe atë botërore.

Opera e Kosovës

Në vitin 2006, Kuvendi i Kosovës miratoi ligjin për krijimin e Filharmonisë, Operës dhe Baletit në Kosovë. Janë luajtur disa opera, si “Dasma Arbëreshe” (2003), “Karmen” (2004), “Ali Pasha nga Janina” (2004). Edhe pse në formën e saj koncertale ose të plotë, opera vazhdonte udhëtimin e saj në Kosovë, konkretisht në Prishtinë, në kuadër të Filharmonisë së Kosovës. Në vitin 2009, inskenohet opera “Rita”, më pas “Il Canto dell Amore Trionfante” (2013). Kjo për të dëshmuar në vazhdimësi rezultatet e padiskutueshme për të ardhmen e muzikës operistike në vend. “La Traviata”, opera e kompozuar nga kompozitori Xhuzeppe Verdi, vjen për herë të parë nga Opera e Kosovës, në bashkëpunim me Operën Shtetërore të Stara Zagorës (Bullgari), Teatrit të Operës dhe Baletit në Tiranë (Shqipëri) dhe Filharmonisë së Kosovës.

Trupa e Baletit Kombëtar të Kosovës

Baleti në Kosovë është krijuar për herë të parë në vitin 1972. Balerinët e gjeneratës së parë u arsimuan në Shkollën e Mesme të Baletit në Shkup nën drejtimin e Tatjana Petkovskës. Pas diplomimit të tyre, 25 kërcimtarë nga kjo klasë u kthyen në Prishtinë, ku formuan gjeneratën e parë zyrtare të Baletit të Kosovës. Balerinë të kësaj gjenerate ishin: Ahmet Brahimaj, Rustem Selca, Rustem Bajrami, Esma Mulla, Selajdin Kice, Gani Loshi dhe Jonuz Beqiraj. Ata performuan nën drejtimin e Abdurrahman Nokshiqit.

Gjatë kësaj periudhe, Baleti i Kosovës ka punuar me shumë artistë të ftuar nga e gjithë bota si p.sh. nga Anglia - Vanda Ibra, Suzan Lejk dhe Xhoana Xhenkins; nga Polonia - Joana Andziak, Lidija Tomashevskaja dhe Ana Stavnjak; nga Rumania - Lilana Benudau; nga Beogradi - Vjollca Curri; dhe nga Filipinet - Marja Bertlan.

Ngjarje muzikore në Kosovë

- ReMusica Festival
- Dam Festival
- Chopin Piano Fest Prishtina
- Kosova KamerFest
- Prishtina International Vocal Festival
- Prishtina Jazz Festival
- Ramë Lahaj International Opera Festival
- Peja Jazz
- Flute Sounds Festival
- Prishtina Drum Festival
- Rock për Rock
- Spitfire Festival
- (Defy Them) Fuzz Fest
- (Defy Them) The Fall
- International Competition “Pianisti i ri”
- Zambaku i Prizrenit
- Kosovarja Këndon
- Sunny Hill Festival
- Prishtina Music Conference
- Fete de la musique
- Etno Fest
- Peja International Guitar Festival
- Green Festival
- Ngom Fest
- ARS Kosova Music Competition
- Erdhlezeti Festival
- Mitrovica Guitar Days

Verifiko njohuritë

1

Plotëso përkufizimet e mëposhtme.

Sinkopa është simbol muzikor që _____

Triola është simbol muzikor që _____

2

Përcakto për secilin nga pohimet nëse është i vërtetë apo i gabuar.

- a) **Ritmi 3/8** formohet nga bashkimi i dy ritmeve të thjeshta 3/8. V G
- b) **Ritmi 6/8** formohet nga tri nota tetëshe brenda një mase muzikore. V G
- c) **Sinkopa** është një grup prej tri notash (ose pushimesh) që këndohen në vend të dy notave. V G
- d) **Triola** është një figurë muzikore që krijohet nga zhvendosja e theksit të fortë drejt theksit të butë. V G
- e) **Institucioni artistik** është një organizëm shtetëror a shoqëror, që e zhvillon veprimtarinë e vet në një fushë të caktuar të kulturës. V G

3

Krijo një ushtrim me 16 masa në ritmin 3/8.

4

Krijo një ushtrim me 16 masa në ritmin 6/8.

5

Plotëso të dhënat e mëposhtme.

Arti që zhvilloi: _____

Emër Mbiemër: _____

Vepra muzikore më e bukur: _____

Përjetimi emocional: _____

6

Lidh foton e artistit me emrin.

• Pranvera Badivuku

• Zeqirja Ballata

• Rauf Dhomi

• Mark Kaçinari

• Limoz Dizdari

• Nexhmije Pagarusha

• Marie Kraja

• Vaçe Zzela

PROJEKT “MUZIKA JONË POPULLORE”

Ne dhe muzika

1 *Grupi i TIK-ut*

1. Kërkon në internet muzikë popullore nga treva të ndryshme.
2. Zgjedh pjesët muzikore.
3. Krijon një CD dhe një DVD.

2 *Grupi i muzikantëve*

1. Diskuton për këngët, vallet dhe kostumet popullore.
2. Diskuton karakteristikat e këngëve, të valleve dhe të kostumeve popullore.

3 *Grupi i letrarëve*

1. Gjen tekstet e këngëve.
2. Bën komente letrare për tekstet e këngëve.
3. Bën ese për vallet dhe kostumet popullore.

4 *Grupi i interpretuesve*

1. Përzgjedh këngët dhe vallet.
2. I interpreton ato në klasë, në shkollë ose në komunitet.

Rezultatet e arritura nga grupet

- 1** Rezultati i arritur nga grupi i parë: *CD-ja dhe DVD-ja që përmbajnë këngë dhe valle popullore.*

- 2** Rezultati i arritur nga grupi i dytë: *prezantimi i karakteristikave të këngëve, valleve dhe kostumeve popullore.*

- 3** Rezultati i arritur nga grupi i tretë: *prezantimi i vlerave letrare të teksteve dhe lexim i eseve për këngët dhe vallet popullore.*

- 4** Rezultati i arritur nga grupi i katërt: *interpretimi me ndjenjë dhe emocion i katër këngëve dhe tri valle nga krahina të ndryshme.*

FJALOR

a tempo - kthim në ritmin fillestar.

akord - bashkim i harmonishëm i tre ose më shumë tingujve të njëkohshëm me lartësi të ndryshme.

ansambël dhome - formacion muzikor që luhet nga një numër i vogël instrumentesh muzikore.

arpezh - tingëllimi i njëpasnjëshëm i tri gradëve kryesore të shkallës (1-3-5).

banda - orkestër frymore, e cila ekzekuton duke ecur dhe përbëhet nga instrumentet aerofone (të drunjta e metalike) dhe ato të perkusionit (tamburi, grankasa, pjatat etj.).

bemol - simbol muzikor që vendoset para notës dhe e ul tingullin $\frac{1}{2}$ toni.

bllokflaut - instrument frymor, tingulli i të cilit prodhohet nga dridhjet e ajrit që kalon brenda trupit të instrumentit, nëpërmjet fryrjes së buzores.

diez - simbol muzikor që vendoset para notës dhe e ngre tingullin $\frac{1}{2}$ toni.

dirigjent - drejtues i orkestrës.

etnomuzikolog - studiues i muzikës popullore të popujve.

fanfarë - orkestër e përbërë vetëm prej veglash frymore.

fjali muzikore - element i një pjese muzikore që formohet nga dy fraza.

formë dypjesëshe A - B - dy periudha muzikore të organizuara në një njësi, ku fjalitë muzikore përsëritin njëra-tjetrën me ndryshime.

formë njëpjesëshe A - një periudhë e vetme muzikore, ku fjalitë muzikore përsëritin njëra-tjetrën në mënyrë të njëjtë.

frazë - element i një pjese muzikore që formohet nga dy motive ose shkruhet në dy masa muzikore.

fyell - instrument muzikor popullor.

gjysmëton - largësia më e vogël ndërmjet dy notave fqinje.

harmoni - kombinim i tingujve muzikorë, bashkëtingëllim i këndshëm zërash a tingujsh.

himn - këngë solemne që i kushtohet atdheut dhe mbahet si simbol i njësisë së kombit a të një institucioni artistik, organizmi shtetëror a shoqëror, që e zhvillon veprimtarinë e vet në një fushë të caktuar të kulturës.

instrumente frymore - instrumente të cilat tingulli prodhohet me anë të frymës që shkakton dridhjen e ajrit në gypin (trupin) e instrumentit.

instrumente harkore - instrumente të cilat tingulli prodhohet me anë të telave që mund të tërhiqen me gishta ose pendë dhe me anë të harkut.

instrumente me dridhje - instrumente të të cilat tingujt fitohen me anë të dridhjes së telit me gishtërinj apo me pendë dridhëse (plektron).

kanon - melodi ose këngë, në të cilën grupe të ndryshme imitojnë njëri-tjetrin duke filluar të njëjtën melodi pas një, dy ose më shumë masave.

këngë e vogël trepjesore - formë muzikore e cila ndërtohet nga tri pjesë.

këngë - formë e thjeshtë muzikore që shoqërohet me tekst.

kohë/ritëm muzikor - shenjë muzikore në formë thyese, që vendoset pas çelësit muzikor në fillim të pentagramit (ose ritëm muzikor).

kuinteti - formacion muzikor, i përbërë nga pesë instrumente: flaut, oboe, klarinetë, korno dhe fagot.

masë - hapësirë midis dy vijave vertikale, që përbëhet nga vlera të caktuara notash dhe pushimesh.

maxhor - tonalitet që tregon kur një pjesë muzikore është e gjallë, ritmike dhe plot dritë.

melodi - grup tingujsh që këndohen ose ekzekutohen sipas një ritmi të caktuar.

minor - tonalitet që tregon kur njëpjesë muzikore është e ëmbël, e butë, e qetë, melankolike.

minuet - valle klasike me origjinë francezëp.

motiv- pjesa më e vogël e melodisë.

muzikë dhome - muzikë që ekzekutohet nga një formacion muzikor instrumental, i cili përmban një numër të vogël instrumentesh muzikore.

muzikë instrumentale - muzikë që shkruhet vetëm për instrumentet.

natyrali - simbol muzikor që vendoset para notës dhe e kthen tingullin në gjendjen e mëparshme.

notë e plotë - shenjë vezake e pambushur dhe pa bisht.

notë gjysmë - shenjë vezake e pambushur, me bisht lart ose poshtë.

notë katërshe - shenjë vezake e mbushur, me bisht lart ose poshtë.

notë - shenjë që shkruhet në pentagram, kryesisht në vija dhe në fusha, për të treguar lartësinë e tingujve sipas pozicionit në pentagram.

notë tetëshe - shenjë vezake e mbushur, me bisht lart ose poshtë dhe me kërrabë (zgjat sa gjysma e notës katërshe).

parashenjë - simbole që vendosen para notës.

paratakt - simbol muzikor që nuk fillon në goditjen e parë, por në goditjen e dytë të masës muzikore.

periudhë muzikore - pjesë muzikore që formohet nga dy fjali muzikore dhe shkruhet në 8 masa.

përsëritje - shenjë që vendoset në fund të një pjese muzikore dhe tregon se pjesa përsëritet.

pikë e vlerës - pikë e vendosur pas një note ose pushimi që u shton atyre gjysmën e vlerës së tyre.

pushim 1/4 - shenjë që vendoset në një melodi dhe zgjat një kohë në heshtje.

pushim 1/8 - shenjë që vendoset në një melodi dhe zgjat gjysmë kohe në heshtje ose një e marrë fryme.

pushim 2/4 - shenjë që vendoset në një melodi dhe zgjat dy kohë në heshtje.

Pushim 4/4 - shenjë që vendoset në një melodi dhe zgjat katër kohë në heshtje.

pushim - shenjë që vendoset brenda një mase dhe tregon ndërprerjen e tingujve.

ritëm i përbërë - kohë muzikore që formohet nga dy kohë të thjeshta.

ritëm 3/8 - tri nota tetëshe brenda një mase muzikore.

ritëm 6/8 - bashkimi i dy ritmeve 3/8.

ritëm (ose rrahje) **2/4** - një kohë e thjeshtë, që përbëhet nga dy rrahje ose dy kohë

ritëm (ose rrahje) **3/4** - tri lëvizje, që rrihet në tri kohë ose në tri goditje.

ritëm (ose rrahje) **4/4** - një kohë që përbëhet nga katër rrahje ose katër kohë.

shenjë e frymëmarrjes (') - shenjë si presje, që tregon se kur e shohim atë, duhet të mbushemi me frymë.

shenjë e përfundimit - dy vija të vendosura në fund të pentagramit që tregojnë se pjesa ka përfunduar.

shkallë G-Dur (Sol Maxhor) - renditja e 8 notave muzikore **Sol-La-Si-Do-Re-Mi-Fa-Sol**.

shkallë F-Dur (Fa Maxhor) - renditja e 8 notave muzikore **Fa-Sol-La-Si-Do-Re-Mi-Fa**.

sinkopë - figurë muzikore që krijohet nga zhvendosja e **theksit të fortë** drejt **theksit të butë**.

theks muzikor - simbol që vendoset mbi notën e tretë apo të katërt dhe plotësohet me masën e fundit.

triolë - grup prej tri notash (ose pushimesh) që këndohen në vend të dy notave.

vals - lloj vallëzimi që kërcëhet në çifte duke u rrotulluar e duke lëvizur këmbët tri herë në një anë e tri herë në anën tjetër; ose pjesë muzikore me kohë tri të katërta, që kërcëhet në këtë mënyrë.

REFERENCA

- *Korniza Kurrikulare e Arsimit Parauniversitar të Republikës së Kosovës*, 2016
- *Kurrikulat lëndore/programi mësimor Art muzikor 6*, Prishtinë, 2018
- K. N. Mullai. *Edukata muzikore V, VI*. Tiranë, Shqipëri, 1998
- N. Doko, Sh. Mara. *Solfezhi për klasat e muzikës të shkollës 8-vjeçare*. Tiranë, 1982
- T. Zadeja, S. Kalemi. *Metodika e mësimit të këngës dhe muzikës*. Tiranë, 1988
- R. Sokoli. *Folklori muzikor shqiptar*; Tiranë, 1965
- V. S. Tole. *Folklori muzikor (monodia shqiptare, polifonia shqiptare)*. Tiranë, 1999, 2002
- S. Kalemi. *Historia e muzikës, pjesa 1*; Tiranë, 1973
- R. Radoja, A. Hoxha: *Këngët e Atdheut*; Tiranë, 2015
- E. Koço. *Kënga lirike qytetare shqiptare në vitet 1930*. Tiranë, 2002
- P. Miso. *Veglat muzikore kordofone*. Tiranë, 2008
- R. Sokoli, P. Miso. *Veglat muzikore të popullit shqiptar*. Tiranë, 1991
- G. Neubacher. *Blockflotenbuch 1*
- R. P. Castello. *Fantasia e musica (A-B-C)*. 2011.
- Rafet Rudi, Drita Rudi. *Libra shkollorë për klasën 2, 3, 4, 5 dhe 6*.
- Dilaver Kryeziu, Visar Munishi. *Vallet e Karadakut*, QRTK Gjilan.
- <https://www.dreamstime.com/>

Katalogimi në botim – (CIP)

Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

37.016:78(075.2)

Hala, Majlinda

Art muzikor 6 : për klasën e 6-të të arsimit 9-vjeçar / Majlinda Hala ... [etj.]. - Prishtinë : Pegi, 2024. - 101 f. : ilustr. ; 28 cm.

1. Shamku, Violeta 2. Kryeziu, Rreze 3. Jupolli, Liburn

ISBN 978-9951-843-38-6